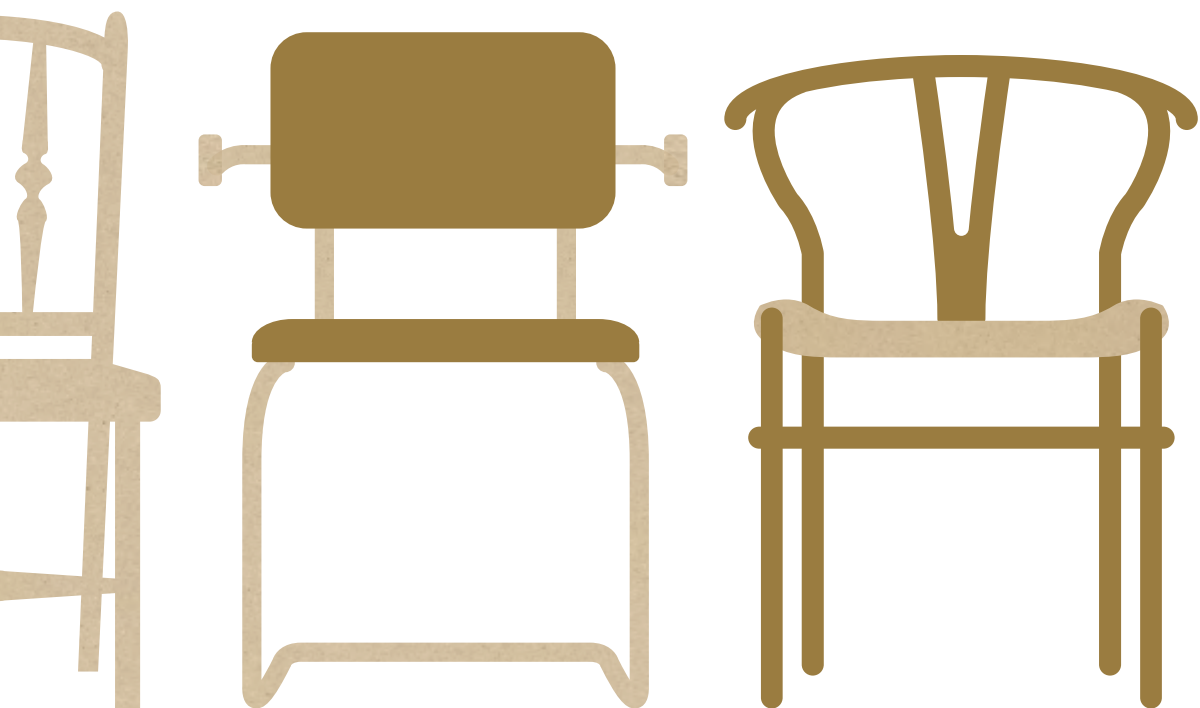

ROTTERDAM ONTMOET URK

ONDERWIJSEXPERIMENT
ROND DIVERSITEIT IN HET MBO

ROTTERDAM ONTMOET URK

ONDERWIJSEXPERIMENT
ROND DIVERSITEIT IN HET MBO

Voorwoord

De samenleving als het huis dat we samen bouwen

Op 25 januari 2019 organiseerde het Rijksmuseum in samenwerking met het Kennispunt Burgerschap en het LKCA de miniconferentie 'De Dimensies in beeld'. Een dag voor mbo-docenten burgerschap en educatief medewerkers van culturele instellingen.

Na afloop van deze dag stelde Pieter Baay ons aan elkaar voor, en zoals dat vaker gaat in onderwijsland: we hadden een collegiale klik. Dit leidde tot een enthousiast en inspirerend gesprek, wat de voorbode bleek van een heuse Diversiteit-reis rond onze gedeelde Inclusie-ambitie. We spraken af om enkele weken later in Rotterdam te onderzoeken welke vorm van samenwerking er mogelijk was op het gebied van 'Diversiteit en Inclusie'.

Tijdens onze gesprekken ontstond het idee dat we recht wilden doen aan het talent van

veel mbo studenten om vraagstukken vooral praktisch aan te pakken. Een uitgangspunt dat we voor dit project beschreven als 'de beweging van dialoog naar diapraxis'.

Al snel waren we het erover eens dat dit een kans was voor een ontmoeting tussen studenten en docenten van Zadkine en ROC Friese Poort. We vroegen vervolgens Birgit Pfeifer van het practoraat 'Verschillen Waarderen' om ons in deze expeditie te komen versterken.

Om tegenstellingen niet uit de weg te gaan, leek het een aardige gedachte om een ontmoeting te arrangeren tussen studenten van Zadkine uit de regio Rotterdam en studenten van ROC Friese Poort van Urk.

We lieten ons inspireren door de metafoer van de Britse filosoof en rabbijn Jonathan Sacks, waarin hij de samenleving schetst als een groot landhuis met verschillende privévertrekken en een gezamenlijke woonkamer. Een metafoer die hij uitvoerig beschreef in de publicatie 'The home we build together'.

In het privévertrek voeden mensen hun cultuur en levensbeschouwing door aandacht te besteden aan de traditie waar ze in staan. Participeren in de gezamenlijke woonkamer vraagt van mensen dat ze hun eigen traditie kennen en serieus nemen en op een respectvolle manier in staat zijn om in dialoog met anderen te bouwen aan 'het huis'. Deze metafoer werd een belangrijke grondtoon voor ons diversiteitsexperiment.

We gingen op zoek naar een geschikt landhuis, nodigden studenten en docenten uit en samen met onderzoekers van ECBO ontwierpen we een 24-uurs bijeenkomst waarin een gezamenlijke

'challenge' de rode draad vormde. Het landhuis was de plek waar studenten op een verrassende manier in aanraking kwamen met 'anderen' en tegelijkertijd gestimuleerd werden om na te denken over hun eigen inbreng. Verschillen en overeenkomsten werden op een aansprekende manier ingezet om gestelde doelen te bereiken. Net als in het tv-programma's Expeditie Robinson stimuleerden we deelnemers tijdens de bijeenkomst in een zogenaamd 'biechthokje' te vertellen over hun ervaringen en gedachten.

Deze publicatie is een uitgewerkt verslag van het ontwerp en de ontmoeting tussen studenten en docenten van Zadkine en ROC Friese Poort. Oorspronkelijk was het de bedoeling om ervaringen opgedaan tijdens de eerste bijeenkomst te gebruiken om vervolgsessies te ontwerpen. De geplande vervolgsessie kon helaas vanwege corona geen doorgang vinden. Dit experiment laat zien dat studenten bereid zijn om uit de wachtkamer van de samenleving te stappen door met 'anderen' de ontmoeting en de verantwoordelijkheid aan te gaan in 'de gezamenlijke woonkamer'.

Studenten hebben laten zien dat het mogelijk is om aan het werk te gaan met mensen die op het gebied van religie, cultuur en seksualiteit een grote diversiteit laten zien. Door in de gemeenschappelijke woonkamer op zoek te gaan naar wat we gemeen hebben en wat we met elkaar delen, ontstond in korte tijd het hoopgevend gevoel dat innovaties op het gebied van Diversiteit en Inclusie er in het onderwijs echt toe doen.

Onderzoekers Joeri Baarda, Pieter Baay en Benedicte Bombala bedanken we voor de inspirerende manier waarop ze de bijeenkomst hebben ontworpen en gefaciliteerd.

Tara Schoemaker en Sanne Vos danken we voor hun bijdrage aan de totstandkoming van deze publicatie.

Maart 2021

Najat Ahmadi

*Docent en Lid Klankbordgroep
Burgerschap Kennispunt MBO
Raad / Zadkine*

Koen Vos

*Practor Brede Vorming
ROC Friese Poort*

1.

Inleiding

- 8 Aanleiding voor het project
- 12 Impact van 24 uur
- 14 Aanleiding voor de publicatie
- 16 Leeswijzer

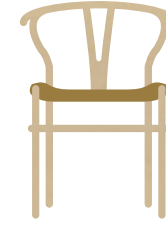
2.

Verschillend en samen zijn: Ontwerpprincipes voor onderwijs rond diversiteit en inclusie

- 20 Jonathan Sacks: de samenleving als het huis dat we samen bouwen
- 22 Ontwerpprincipe 1: Diapraxis voor dialoog
- 24 Ontwerpprincipe 2: Vaste normen en vrije waarden
- 26 Ontwerpprincipe 3: Jezelf, de ander, de wereld
- 28 Ontwerpprincipe 4: Verleiden & uitnodigen
- 30 Randvoorwaarden voor onderwijs rond diversiteit en inclusie
- 31 Suggesties voor een integrale aanpak

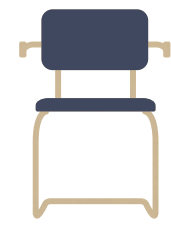
3.

Werkvormen

- 34 Werkvorm 1: Kamerbezoeken
- 38 Werkvorm 2: Een levensechte vraag
- 42 Werkvorm 3: Human Bingo
- 46 Werkvorm 4: Moodboard maken
- 50 Werkvorm 5: Een gezamenlijke maaltijd: maak 'eetafspraken' - welke gewoonten zijn gebruikelijk in jouw privéleven?
- 54 Werkvorm 6: Woonkamer-/groepsafspraken
- 56 Werkvorm 7: Complimentenposter

4.

Nawoord

Mensen die anders zijn dan wij zorgen voor onze groei

- 62 “Alleen als we iemand ontmoeten beginnen we te communiceren en van daaruit een gemeenschappelijke wereld te construeren”
- 64 Verwijzingen naar (onze) inspiratiebronnen

1.

Inleiding

In dit inleidende hoofdstuk beschrijven we hoe de projectgroep elkaar vond in een collectieve ambitie om onderwijs rond diversiteit en inclusie een impuls te geven.

Daarna schetsen we het gedachtegoed van Jonathan Sacks, dat eraan ten grondslag ligt. Vervolgens lichten we kort toe hoe deze publicatie tot stand is gekomen.

Tot slot geven we een doorkijkje wat de lezer mag verwachten in de volgende hoofdstukken.

Aanleiding voor het project

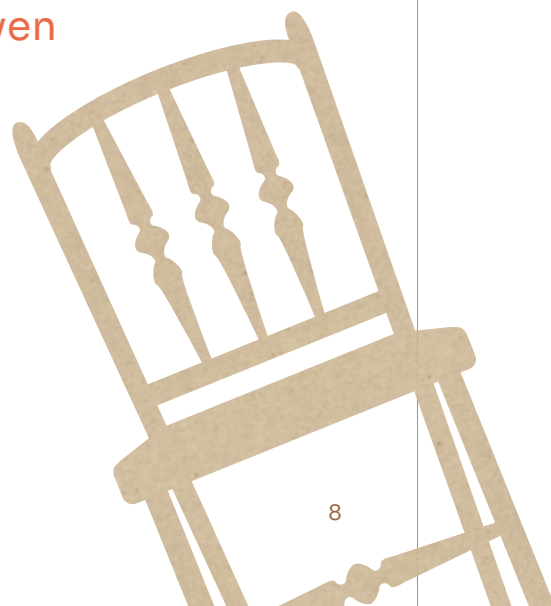
Mensen leven steeds vaker langs elkaar heen in gescheiden werelden, in bubbels die sterker en sterker worden. Dat zien we in onderzoek en bij onze eigen waarneming. Gaandeweg is er steeds minder begrip voor elkaars culturele en/of religieuze identiteit. We zien de potentie van scholen als plekken waar 'het leven' en 'de maatschappij' elkaar ontmoeten; niet slechts als een voorbereiding daarop. Studenten zitten op school niet in de wachtkamer van de samenleving, zij zijn er onderdeel van. De manier waarop we als school de gezamenlijke ruimten vormgeven, kan voor studenten een inspiratiebron

zijn. Naast het opdoen van nieuwe kennis en het aanleren van nieuwe vaardigheden, willen we hen de kans bieden om ervaring op te doen met een 'thuis' in onze samenleving. Het gaat immers om de vraag hoe we ons in de samenleving 'thuis' voelen en met wie.

In 2019 is het addendum in de burgerschapsopdracht voor mbo-instellingen doorgevoerd, waarin actief aandacht wordt gevraagd voor de acceptatie van etnische, religieuze, seksuele en gender-diversiteit op mbo-scholen. Vanuit onze ervaringen in de scholen en uit onderzoek (o.a. de Monitor brede welvaart en de SCP-rapporten 'De toekomst tegemoet' en 'Verschil in Nederland') herkennen we de opdracht van het onderwijs om bij studenten de wil te stimuleren om op een volwassen manier een bijdrage te leveren aan het vormgeven van de samenleving.

Daar horen thema's bij als begrip, respect, nieuwsgierigheid en gerichtheid op de ander, waarmee we direct raakvlakken vinden met

“Ik heb nieuwe mensen leren kennen: hoe zij in het leven staan, hoe zij leven thuis, wat zij belangrijk vinden. Ik was verbaasd over andere eetgewoonten en verrast over de vele overeenkomsten die we ervaren hebben, zoals in hoe we met elkaar willen omgaan.”

Stip aan de horizon: de gezamenlijke woonkamer als 'diapraxi's'

In navolging van de filosofie van de onlangs overleden Britse filosoof Jonathan Sacks zien we de samenleving als een landhuis dat we samen bouwen. In de gezamenlijke woonkamer is samen-leven een kernwoord. Daar 'werken' studenten vanuit hun eigen traditie aan zichzelf en aan het vermogen om de traditie van anderen te waarderen.

Een traditie, vanuit het Latijnse 'overleveren', is een gebruik of gewoonte die van de ene generatie op de andere wordt doorgegeven. Tradities zijn patronen van een maatschappij die voortkomen uit een gedeelde historische ervaring. Denk bijvoorbeeld aan momenten van herdenking, zoals op 4 mei (Nationale dodenherdenking) of 1 juli (slavernijverleden). Tradities kunnen ook voortkomen uit culturele of levensbeschouwelijke waarden. Dat kan zo praktisch zijn als dat iedereen binnen kan lopen om aan te schuiven aan de eettafel, met of juist zonder schoenen aan in huis. Dat kan ook groter zijn, zoals gebruiken rond huwelijk en partnerkeuze, het doorgeven van religieuze gebruiken als besnijdenis, het opkomen voor verdrukten en deelname aan collectieve feesten als Suikerfeest en carnaval.

Toch is het een uitdaging om voorbij het klaslokaal, het theorieboek en werkvormen zoals het debat te komen. Als onze ambitie hoger ligt dan tolerantie en acceptatie, staat ons méér te doen dan het in aanraking komen met andere perspectieven via woorden. We denken dat de tijd rijp is om van debat via dialoog naar diapraxi's te komen. Waar een dialoog 'door het woord' betekent, richt diapraxi's zich op de praktische ervaring: het handelen. Waar het burgerschapsonderwijs in veel gevallen nog vooral 'praten over doen' betreft, staan we voor een verandering richting doen, ontmoeten en ervaren.

21ste-eeuwse vaardigheden als o.a. probleemoplossend vermogen, kritisch denken en sociale en culturele vaardigheden. Het mbo biedt daarin veel kansen. De diverse studentpopulatie is een rijke omgeving en de praktijkgerichte setting nodigt uit tot het oefenen in doen, ontmoeten en ervaren, om daar vervolgens op te reflecteren.

Diversiteit kan bekeken worden vanuit verschillende aspecten waarop mensen van elkaar kunnen verschillen. Diversiteit wordt dan gezien als alle verschillen die er zijn tussen mensen en de percepties over die verschillen. Naar aanleiding van een aanscherping in het examen- en kwalificatiebesluit beroepsopleidingen (EKB),

verhouden we ons tot diversiteit wat betreft gender, religie, culturele achtergrond en seksualiteit.

Een visie op hoe we in de publieke, private, politieke en privésector om willen gaan met diversiteit betekent nog niet dat we met elkaar het vermogen hebben om die visie te ontvouwen. Scholen kunnen een bijdrage leveren aan het vormgeven van een deel van de samenleving waarin individuen zich kunnen ontwikkelen tot aardige, vaardige, waardige en aandachtige mensen. En die termen geven we graag meer betekenis.

24-uurs experiment met Urk en Rotterdam als eerste ervaring

Met het addendum in de burgerschapsopdracht als directe aanleiding en vanuit een collectieve ambitie om de gezamenlijke woonkamer te zien als mogelijkheid tot diapraxis, wilden we samen op expeditie. Centraal in die expeditie stond het ontwikkelen van aansprekende (onderwijs-) activiteiten. Wanneer we die laten plaatsvinden in een 'woonkamer', die we samen vormgeven,

maken we het samenleven betekenisvol en leren we met impact. Om deze grote woorden praktisch te maken, hebben we een Diversiteitsexperiment opgezet en uitgevoerd met studenten en docenten van Urk (ROC Friese Poort) en uit Rotterdam (Zadkine).

24 uur lang waren we te gast in een echt landhuis op het park 'Net!' in de Noord Oost Polder. Zonder elkaar van tevoren te kennen, hebben we werkvormen uitgeprobeerd die

gebaseerd zijn op het gedachtegoed van Jonathan Sacks. Ook hebben de studenten en docenten nagedacht over werkvormen die hen zouden aanspreken. Deze publicatie is een verslag van deze eerste ervaringen en een verzameling van de werkvormen.

Onze dank gaat uit naar Alien, Annajo, Betul, Birgit, David, Hemradj, Henk, Karlijn, Koen, Lidia, Merve, Nadia, Najat, Odesma, Shekina en Veerle!

Impact van 24 uur

Wat doet een 24-uurs experiment rond Diversiteit met de deelnemers? Levert zo'n korte maar intense ervaring al leerresultaten op, in termen van het leren over andere mensen of jezelf? Leidt het tot een intentie om vaker contact te maken met mensen die

anders zijn dan jezelf? Doet het iets met de beeldvorming van mensen met een andere culturele achtergrond, religie, seksualiteit of genderidentiteit? En wat doet het met hun eigen houding en vaardigheden in relatie tot verschillen? Als onderzoekers duiden we hieronder de impactmeting en

nodigen we de lezer uit met ons mee te denken over de betekenis van de gegevens. De resultaten tonen wel degelijk eerste effecten. Tegelijkertijd is de verwachting dat vervolgvragen nodig zijn om deze ontmoetingen en leerprocessen te verduurzamen.

Deelnemers hebben in 24 uur nieuwe dingen geleerd over mensen die anders zijn dan zichzelf (en sommigen ook over zichzelf).

Door de 24-uurs is de motivatie gegroeid om contact en vriendschap te maken met mensen die anders zijn dan zichzelf. Een groeiende nieuwsgierigheid in 'andersheid'?

De meeste ontdekkingen zijn gedaan over mensen met een andere culturele achtergrond.

De 24-uurs lijkt te kort om het eigen bewustzijn en vaardigheden in relatie tot verschillen direct te vergroten.

Helemaal eens

Eens

Oneens

Helemaal oneens

Door de 24-uurs...

heb ik nieuwe dingen geleerd over mijzelf

heb ik nieuwe dingen geleerd over mensen die anders zijn dan ik

heb ik meer vertrouwen in mensen die anders zijn dan ik

wil ik vaker in gesprek met mensen die anders zijn dan ik

wil ik vriendschappen met mensen die anders zijn dan ik

heb ik een ander beeld gekregen van mensen met een andere culturele achtergrond

heb ik een ander beeld gekregen van mensen met een andere religie / geloof

heb ik een ander beeld gekregen van mensen met een andere seksuele voorkeur

heb ik een ander beeld gekregen van mensen met een ander geslacht

ben ik mij meer bewust van mijn eigen vooroordelen

kan ik me beter verplaatsen in mensen die anders zijn dan ik

kan ik beter omgaan met mensen met een andere mening

Het vertrouwen in mensen die anders zijn dan wijzelf lijkt niet gegroeid na de ontmoeting, ondanks dat men samen heeft gewerkt aan een gezamenlijk resultaat. Wat is er nodig om vertrouwen in een ander te krijgen? Waar baseren we ons vertrouwen op?

Tijdens het experiment, waarin mensen van Urk en uit Rotterdam elkaar ontmoetten, stond elkaar leren kennen door samen te doen en te maken centraal. Daardoor kwamen botsende meningen minder sterk naar voren. De vraag hoe we in het onderwijs studenten kunnen leren omgaan met diversiteit, blijft ons daarmee uitdagen.

Aanleiding voor de publicatie

Tijdens en na afronding van het 24-uurs experiment rondom Diversiteit & Inclusie in het mbo zijn we ervaringen gaan verzamelen. Wat kunnen we docenten, beleidsmakers en andere betrokkenen meegeven over wat werkt en wat niet?

We vertaalden deze inzichten naar een plan voor een driedaagse, een verlengd 'experiment' waar docenten, studenten en wijzelf aan de slag zouden gaan met diversiteit en inclusie. Door de Coronacrisis is de driedaagse uitgesteld. Natuurlijk, we ontmoeten elkaar nog steeds online. We ervaren echter ook allemaal, wat Jonathan Sacks in het citaat hieronder als volgt verwoord heeft:

De gebogen schouders van iemand die zich niet goed voelt, de snelle glimlach die verlegenheid toont, de spontane high-five als het doel bereikt is. Ook elkaars verschillen worden zichtbaarder in de fysieke ontmoeting.

In de tussentijd staat het onderwijs nog voor dezelfde uitdaging: hoe leren we elkaars verschillen waarderen? In deze publicatie bieden we jullie en onszelf handvatten en hopen we lezers te inspireren om aan de slag te gaan met de verbinding tussen jezelf, de ander en de wereld.

“Alleen als we iemand ontmoeten beginnen we te communiceren en van daaruit een gemeenschappelijke wereld te construeren. Om volledig mens te zijn is directe ontmoeting met andere mensen nodig. We moeten bij hen zijn, openstaan voor hun anders-zijn [...]. Zo ontstaan relaties. Zo worden wij morele wezens. Zo leren we denken in 'wij'. Dat kan niet elektronisch.”

Leeswijzer

Vooraf: In deze publicatie beogen we niet alle perspectieven op diversiteit en inclusie te betrekken. Het centrale gedachtegoed is het werk van Jonathan Sacks, zoals hierboven beschreven. Daarnaast hebben we gekeken naar een model met dimensies van multi-culturele educatie van James Banks (2015). Andere belangrijke perspectieven, zoals de contacttheorie, structurele diversiteit, curriculaire diversiteit en interactionele diversiteit hebben tevens een plek.

→ Hoofdstuk 2 bevat ontwerpprincipes die we hebben ontleend uit literatuur- en praktijkonderzoek. De ontwerpprincipes kunnen gebruikt worden om zowel specifieke activiteiten in het kader van diversiteit en inclusie vorm te geven als om meer reguliere onderwijsactiviteiten te voorzien van een meer divers en inclusief karakter.

→ Hoofdstuk 3 bevat een verzameling concrete werkvormen, gebaseerd op de ontwerpprincipes, waarmee docenten kunnen werken en waarop zij variaties kunnen maken. De werkvormen variëren in vorm, duur en beoogde opbrengst.

→ In hoofdstuk 4 delen we enkele reflecties en overdenkingen over onze praktijkervaringen en verwijzen we naar het Kennispunt Gelijke Kansen, Diversiteit en Inclusie van de MBO Raad voor inspiratiebronnen die de lezer op weg kunnen helpen.

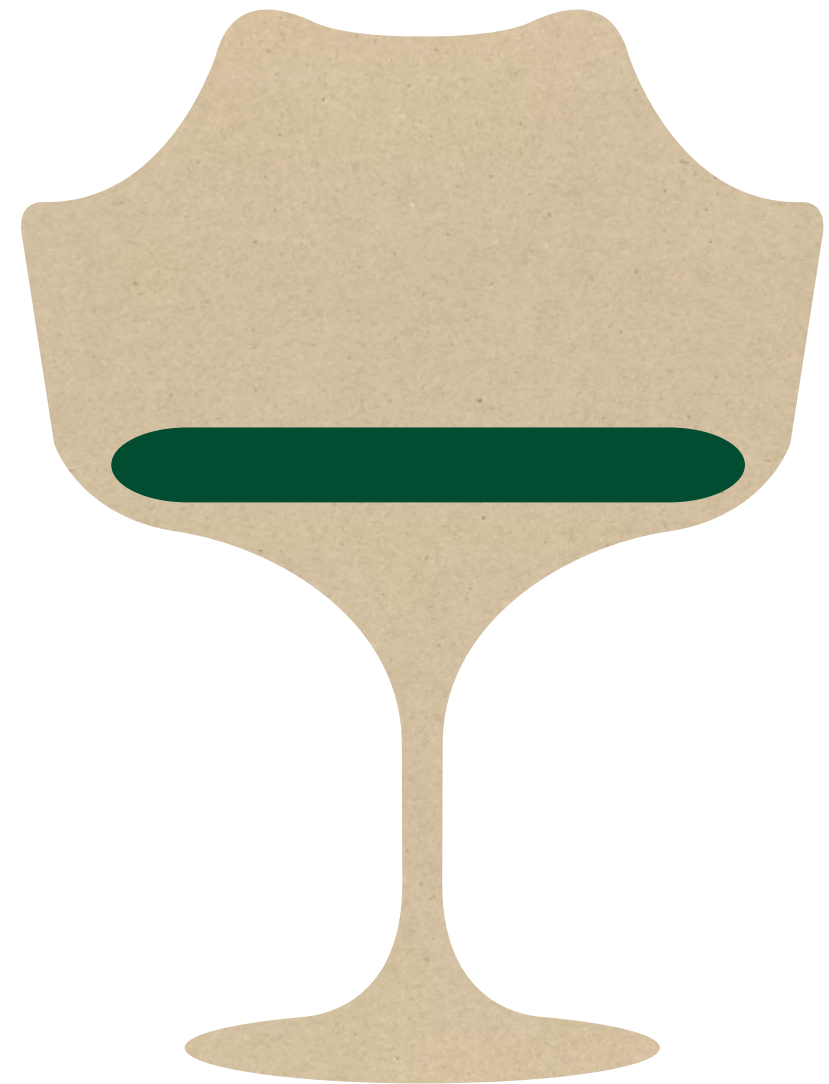
2.

Verskillend en samen zijn: Ontwerpprincipes voor onderwijs rond diversiteit en inclusie

Dit hoofdstuk bevat een serie van ontwerpprincipes waarop onderwijs ontwikkeld kan worden. Deze ontwerpprincipes komen voort uit het werk van Jonathan Sacks en andere concepten waar wij ons door hebben laten inspireren. De werkvormen uit Hoofdstuk 3, die we in de praktijk met studenten en docenten hebben ontwikkeld, vloeien voort uit deze ontwerpprincipes. De vier ontwerpprincipes kunnen dan ook gebruikt worden om variaties op de werkvormen te ontwikkelen. Tot slot delen we twee overkoepelende overwegingen. De eerste overweging illustreert met welke randvoorwaarden onderwijs rond diversiteit en inclusie rekening moet houden.

De tweede overweging geeft suggesties voor een integrale aanpak van diversiteit en inclusie in het mbo.

Per ontwerpprincipe geven we een beschrijving en een toelichting op de oorsprong of het achterliggende gedachtegoed. In de beschrijving geven we concreet aan hoe je met dit ontwerpprincipe aan de slag kunt gaan, in de hoop je hiermee te inspireren. Ook verwijzen we naar de concrete werkvormen uit Hoofdstuk 3 die mede gebaseerd zijn op het ontwerpprincipe. Tot slot schetsen we per ontwerpprincipe welke inzichten wij uit de praktijkervaringen hebben opgedaan.

Jonathan Sacks: de samenleving als het huis dat we samen bouwen

Inleidende vragen:

Als de samenleving een landhuis is, waar bevinden de mensen zich dan? Verblijven we in ons privé-verblijf, waar we onze eigen voorkeuren ontwikkelen en onze ideeën toetsen aan gelijkgestemden? Of geven we daarnaast ook vorm aan de gezamenlijke woonkamer?

“Het bouwen van een samenleving is een gedeelde onderneming, die bestaat voor zover we werken aan het algemeen welzijn. Het is het domein waar allen belangrijker is dan één.”

(vrije vertaling, Jonathan Sacks – The Home We Build Together: Recreating Society)

Gespreksstarters:

Wie bepaalt hoe het huis eruit komt te zien?
Wie bepaalt waar het huis gebouwd wordt?
Wat zijn de ongeschreven huisregels?

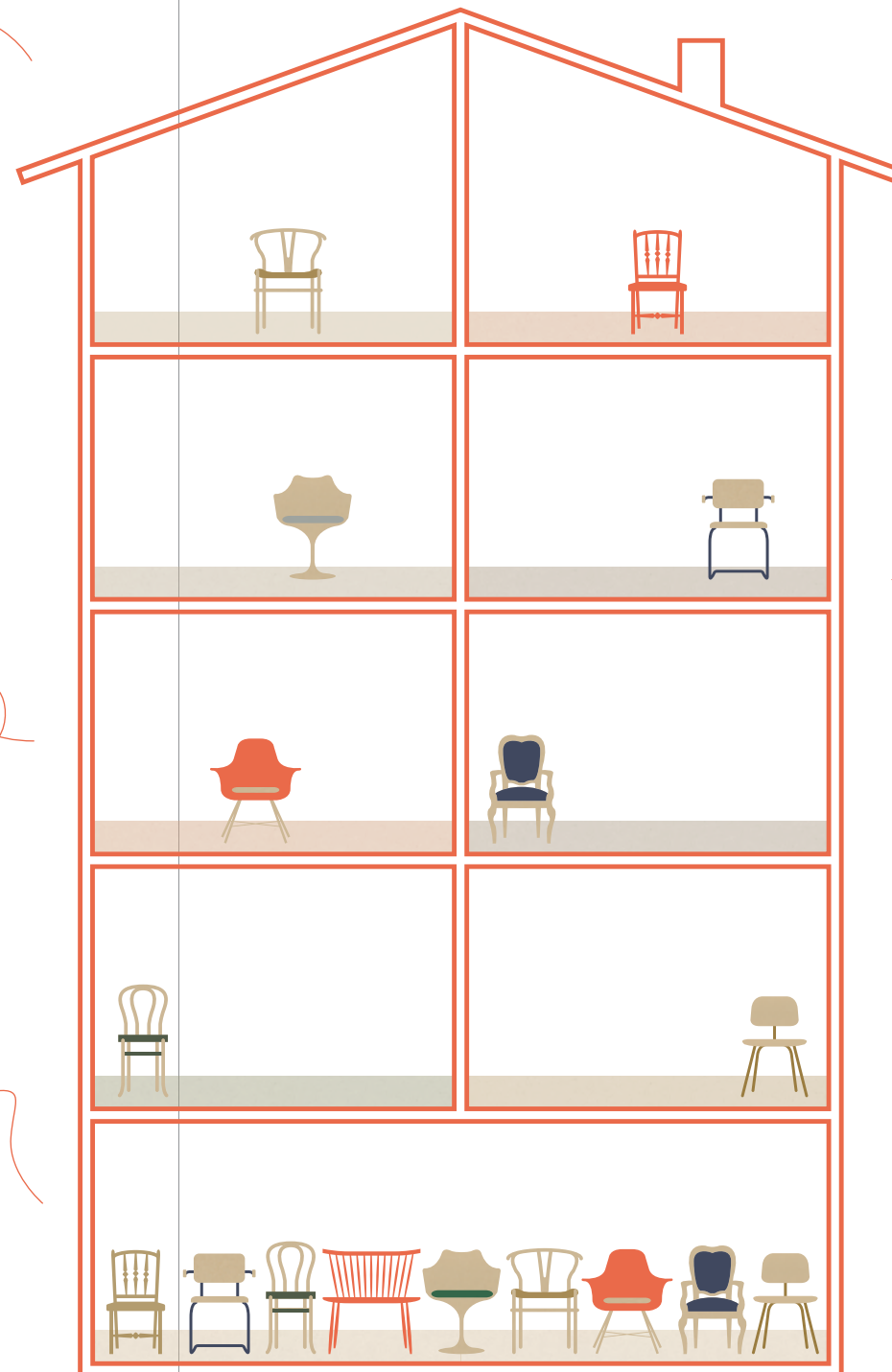
In het landhuis heeft ieder een eigen appartement om in de eigen traditie te kunnen staan. Deze mix van ‘eigen’ en ‘samen’, van ‘een zelf’ zijn en ‘met anderen’ leven, is een passend beeld voor een klas, een team, een school en gemeenschappen in de samenleving.

In zo’n situatie hoef je niet bang te zijn om te verliezen wat je zelf van waarde acht. Mensen kunnen in dit huis – geïnspireerd door de eigen traditie(s) – juist volop bijdragen aan het bouwen van het huis en zijn daarvoor zelfs onmisbaar.

Het vraagt wel dat mensen hun eigen traditie (ver)kennen en serieus nemen en op een zelfbewuste en respectvolle manier in staat zijn om in dialoog met anderen te bouwen aan het huis.

Je komt elkaar tegen in de gezamenlijke huiskamer, waar je met elkaar spreekt, viert, eet, werk uitvoert en koffiedrinkt.

Steeds vaker zien we dat mensen zich vooral ophouden in hun eigen privéverblijf, met vooral verbindingen naar gelijkgestemden. ‘Andersgestemden’ komen we weinig tegen, doordat de gelegenheid zich niet voordoet of vanwege onze eigen voorkeur.

“Hoe meer divers we zijn, hoe rijker onze cultuur en hoe groter onze horizon van mogelijkheden wordt.”

(Jonathan Sacks – The Home We Build Together: Recreating Society)

En waar we de gezamenlijke woonkamer vormgeven, gebeurt dat niet altijd op basis van gelijkwaardigheid en oprechte belangstelling voor de andersheid van anderen.

Het wenselijke beeld doemt op van een groot huis waarin de bewoners hun eigen ruimte naar eigen smaak en traditie kleur geven. Een huis waarbij de bewoners de gezamenlijke woonkamer samen vormgeven en bewonen.

Afsluitende vragen:

Voelt iedere student zich vrij om de eigen traditie mee naar school te nemen, zodat die plek meer als ‘thuis’ gaat voelen? Wat is de Nederlandse cultuur als niet een samengestelde eenheid van ieder mens die op dit moment in Nederland woont? Wat breng jij de gezamenlijke woonkamer in als je de ander daar gaat ontmoeten?

Ontwerpprincipe 1:

Diapraxix voor dialoog

De beschrijving:

Hoe stimuleer je diapraxix?

Studenten komen op verrassende manieren in aanraking met de ander en zichzelf als zij samen werken aan een gemeenschappelijke taak. Het vervangen van de dialoog door diapraxix: niet discussiëren over eeuwig dezelfde strijdpunten en elkaars verschillen, maar bijvoorbeeld samen een maaltijd voor een groep koken en daardoor meer inzicht krijgen in de leef- en denkwereld van de ander en van jezelf. In dit ontwerpprincipe gaat het over samen dóen, zodat je werkelijk uit je eigen bubbel komt. Laat studenten ervaringen opdoen die de kracht en soms ook de zoektocht van diversiteit tonen. Op veel plekken is diversiteit aanwezig, benut deze kans door mensen samen tot de oplossing van een vraagstuk te komen. Dan heb je elkaar nodig om een doel te bereiken en streef je naar hetzelfde resultaat.

De oorsprong

Een praxis, in het gedachtegoed van Aristoteles, is een handeling waarvan het doel in het handelen zelf ligt. Samen werken om het plezier en de zinvolheid van samenwerken. Samen maken of doen zorgt voor een gedeelde ervaring, die stereotypering kan doorbreken en kan zorgen voor positievere attitudes naar elkaar. Het gaat er niet om elkaar te overtuigen van een standpunt. Het gaat om de interactie tussen

mensen van verschillende achtergronden, die samen komen om ergens aan te werken. Tijdens en na afloop ontstaat er ruimte voor een dialoog over dit samenwerkingsproces. Wat ontdek je over de ander, over jezelf en over elkaars voorkeuren en eigenschappen? Welke overeenkomsten zien jullie in het aanpakken van een probleem dat jullie willen oplossen? Hoe helpen jullie verschillen om samen tot het eindresultaat te komen? In plaats van te starten vanuit de dialoog, starten we vanuit de praxis.

Zie
Werkvormen → 1 Kamer-
bezoeken → 2 Een levens-
echte vraag → 4 Moodboard
maken

💡 “Door je samen ergens op te storten ervaar je dat je samen in staat bent iets waardevols te maken.”

Onze praktijkervaringen

Samen ergens naar toe werken is een ongedwongen manier om interactie met elkaar aan te gaan. Het eerste beeld dat je van iemand vormt, wordt verzacht door met elkaar aan de slag te 'moeten' gaan. Tijdens of na het samen werken volgt de dialoog over wat je ervaart of ervaren hebt.

Vaste normen en vrije waarden

De beschrijving:

Hoe willen we samen leven?

Hoe gaan we met elkaar om als we in dezelfde ruimte zijn? In het onderwijs staan docenten iedere dag voor de keuze welke uitgangspunten zij 'mogen' of zelfs 'moeten' opleggen. De democratische rechtsstaat in Nederland schrijft een aantal vaste normen voor, zoals dat iedere burger gelijk is. Onze samenleving kenmerkt zich daarnaast door vrije waarden: ik heb de vrijheid om me te ontwikkelen tot de mens die ik wil zijn. Benut het klaslokaal, of de school, als oefenplek om samen te bepalen vanuit welke gemeenschappelijke basis afspraken gemaakt kunnen worden. Wat betekent het voor onze vrijheid van meningsuiting als één van ons niet gekwetst wil worden? We zijn samen verantwoordelijk voor de vrijheid van ieder individu.

De oorsprong

Volgens Jonathan Sacks is moraal het vermogen van de mens om rekening te houden met anderen. Ieder mens bezit dit vermogen, waardoor we met elkaar in gesprek kunnen. Wij kunnen naast onze emoties gaan staan en ervoor kiezen om naar ons gevoel te handelen, of niet. Het onderwijs heeft als morele plicht om studenten de kennis en ervaringen aan te

reiken die nodig zijn om zich te vormen en te leren verhouden tot anderen. De school als instituut en als ruimte waar ontmoetingen plaatsvinden maakt deze ontdekkingstocht voor het individu mogelijk door de vrijheid van alle aanwezigen te borgen. De basis daarvoor leggen we samen, op gelijke voet telkens een stap in dezelfde richting.

Zie
Werkvormen

5 Een gezamenlijke maaltijd: maak 'eetafspraken'

6 Woonkamer-/klasafspraken

“Onze groep bestond uit deelnemers die betrokken zijn. Wat als dat niet zo was? In hoeverre wil je als begeleider deelnemers aanspreken op hun gedrag?”

Onze praktijkervaringen

Het is de verantwoordelijkheid van alle aanwezigen tijdens een gesprek, opdracht of activiteit om ervoor te zorgen dat iedereen zich 'veilig en gezien' voelt. Check regelmatig bij elkaar of bepaald gedrag aan deze voorwaarden voldoet. Door met elkaar te ontdekken welke vrijheid je de ander gunt, onderzoek je ook de normen die je deelt.

“Diversiteit is slechts gedeeltelijk voor het oog zichtbaar. En hoe ziet inclusie eruit?”

Ontwerpprincipe 3:

Jezelf, de ander, de wereld

De beschrijving:

Verbinding met een groter geheel

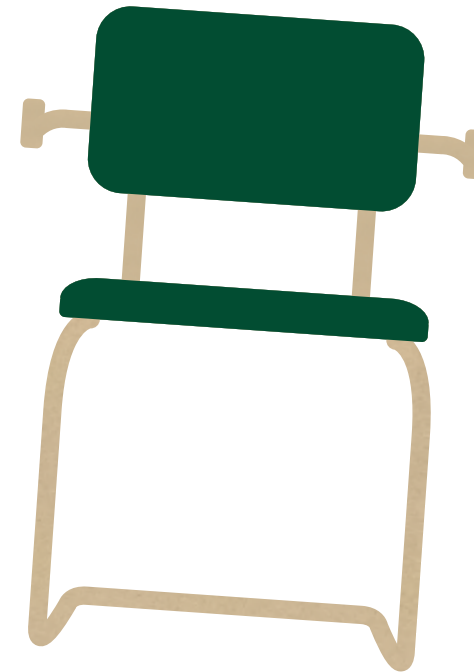
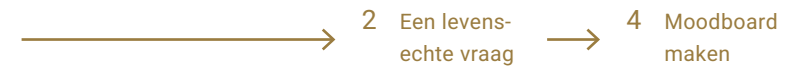
In de woonkamer van onze samenleving schuiven we aan dezelfde tafel aan en praten we met onze burens. School is een plek waar deze tafel kan staan, zodat studenten kunnen oefenen in pluraliteit te leven en open te staan voor elkaars verschillen en overeenkomsten. School vormt een tussenruimte tussen de sferen van het gezin thuis en de 'grote' maatschappij. De verbinding tussen dat wat bij jou hoort en dat wat je met elkaar deelt ontstaat als je contact maakt met die ander. Als je ontdekt dat een ander ook - soms dezelfde - emoties, wensen, ambities en angsten heeft. Pas dan ontwikkelen we empathie voor de ander en kunnen we samen naar de wereld om ons heen kijken. Hoe verzachten we harde verschillen? Welke rol heb jij in het bouwen aan een inclusievere samenleving?

De oorsprong

Geïnspireerd door de eigen traditie(s), kan ieder mens volop bijdragen aan het verder bouwen van het landhuis waarin we samen leven. Volgens Jonathan Sacks is ieders inbreng daarvoor zelfs onmisbaar. Het vraagt een onderschrijving van het willen bijdragen aan een democratische en tolerante manier van samenleven. Steeds vaker zien we dat mensen zich ophouden in hun 'eigen kamer', met vooral verbindingen naar gelijkgestemden. En waar we de gezamenlijke woonkamer vormgeven, gebeurt dat niet altijd op basis van gelijkwaardigheid en oprechte belang-

stelling voor de andersheid van anderen. Terwijl juist de wederkerigheid ervoor zorgt dat de toekomst van de samenleving gedragen wordt door ons beiden. Want als ik niet bereid ben mijn talenten, wijsheden en verworvenheden te delen, hoe ontstaat er dan een wereld waarin we ons allemaal kunnen ontwikkelen? Een wereld met aandacht voor onze eigen persoonsvorming, maar ook een goed leven voor ieder ander en de bescherming van de natuur. Een samenleving waar we naast vaardigheden als zelfregulatie en sociaal-culturele vaardigheden aandacht hebben voor waarden als duurzaamheid, rechtvaardigheid en solidariteit.

Zie
Werkvormen

“Toen een studente naderhand zei: ‘Ik vond het zo gek dat iedereen zijn schoenen aan heeft gehouden’, realiseerde ik me ook dat zij niet de vrijheid heeft gevoeld om haar schoenen uit te doen of om dit te benoemen.”

“Doordat ik hen ontmoet heb, kijk ik nu op een andere manier naar bijvoorbeeld de berichtgeving over Urk.”

Onze praktijkervaringen

Door de ander in een nieuwe context te ontmoeten en leren kennen verandert de blik op de groep waarvan die ander deel uit maakt. Wanneer je met elkaar een woonkamer gaat inrichten, leer je over het wereldbeeld van de ander via ingebrachte gewoonten en gebruiken.

Verleiden & uitnodigen

De beschrijving:
Hoe geef ik ruimte aan ieders verhaal?

Docenten zoeken naar de balans tussen louter perspectieven (ieders eigen waarheid) en het bestaan van 'goed' versus 'fout'. Door elkaar uit te nodigen om open te zijn over wie je bent, wat je denkt, hoe je wilt zijn en hoe je wilt dat de wereld je ziet, wordt wederzijdse nieuwsgierigheid opgewekt. Door geen standpunt op te dringen, leid je de ander een perspectief in te nemen dat past. Dit kun je doen door bijvoorbeeld tijdens een gezamenlijke maaltijd te vragen welke eetgewoonten bij eenieder thuis gelden. Mag iemand die binnen komt lopen altijd aanschuiven, of kook je voor het aantal mensen dat in jouw huis woont? Doordat je ontdekt waarin gewoonten van elkaar verschillen en wat we met elkaar delen, kijk je ook anders naar wat je gewend bent te doen. Diversiteit is een feit. Door je in te leven, nodig je iemand uit om zichzelf en de ander beter te leren kennen.

De oorsprong

Vanuit een waarderend perspectief is het belangrijk om je te verwonderen over de ander, om vervolgens samen te kunnen verbeelden hoe je de wereld wilt vormgeven en hoe je dat samen kunt verwezenlijken. Om dit te bereiken is het essentieel dat je de ander verleidt om zijn of haar perspectief te delen. Hoe doe je dat? Gestes zijn open vormen van communicatie; uitnodigingen waarbij anderen de vrijheid

behouden hoe daarop te reageren. Het schenken van vertrouwen is bijvoorbeeld een geste. Dit gestisch perspectief staat tegenover het perspectief waarbij de ander wordt gemanipuleerd om te doen wat jij wil. In het gestische gaat het om handelingen waarbij we ons de bedoeling pas achteraf realiseren. Het creëren van een veilige omgeving waarin ieder een verhaal kan delen. Bij gestes pas stilte en in die stilte ligt volgens René ten Bos soms de herkenning.

Om multiperspectiviteit te kunnen bereiken is het van belang in te spelen op de relatie die je met elkaar hebt. Als een student vertelt dat hij genderdysforie aanstellerij vindt, hoe reageer jij dan als docent? Het model hier-naast helpt te reflecteren op jouw reactie en op het effect van jouw handelen.

Bron: gebaseerd op onderzoek van Bjorn Wansink & Jaap Patist

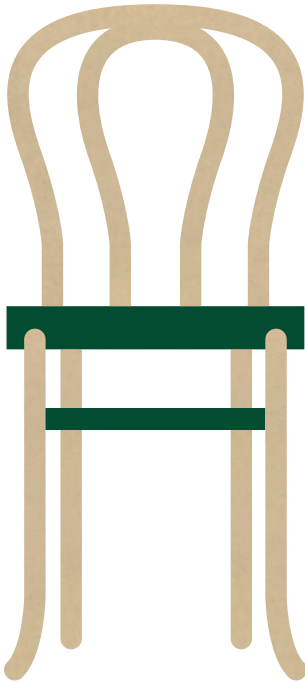
Een sterke, morele tegenreactie: "Jij moet de klas uit, want dit accepteer ik niet!"	Een tegenverhaal: "Jij snapt er niks van, ik heb hier de feiten en ik ga jou vertellen hoe het zit"
Multiperspectiviteit bewerkstelligen (ieder zijn waarheid): "Kun je vertellen wat jouw verhaal is? Wie wil er een andere ervaring delen?"	Vragen en argumenten: "Wat zijn eigenlijk de feiten hier? Wat doet met het de ander als jij die mening hebt?"

“Bepaalde onderwerpen hebben we niet benoemd naar elkaar. Is dat inclusie: onze verschillen bestaan, mogen er zijn, maar doen er niet toe?”

Onze praktijkervaringen

Door met de ander in een nieuwe context in co-creatie tot een gezamenlijk resultaat te komen leer je elkaars verschillen te gebruiken. Dat resultaat wordt beter als we door gesprekken, ontmoetingen en handelingen ontdekken wat de ander toevoegt aan onze eigen kwaliteiten. Zo gebruiken we verschillen om tot een samenleving te komen waarin ieder een plek heeft die hij/zij zelf mee mag creëren.

Randvoorwaarden voor onderwijs rond diversiteit en inclusie

Om verschillen te kunnen leren waarderen moet je regelmatig in contact komen met mensen buiten je eigen bubbel. Deze kansen doen zich soms vanzelf voor, maar daarmee wordt een positievere kijk op diversiteit nog niet meteen bereikt. Daarbij is het van belang dat de groepen gelijke status genieten, dat zij dezelfde doelstellingen hebben en dat er reden is tot samenwerken. De numerieke verhouding van diverse groepen, bijvoorbeeld qua etniciteit en gender, is een andere voorwaarde. Hiermee stimuleer je studenten te ervaren hoe het is om samen te werken met mensen die ze niet op voorhand (her)kennen: hoe ga je daar mee om? In de beroepspraktijk zal dit vraagstuk zich herhalen. Informele ontmoetingen tussen verschillende mensen, zoals het kopje koffie bij de automaat of het gesprek op het schoolplein, zijn mogelijk nog effectiever. Afwisseling en frequente interactie vormen de kern. Hiermee stimuleren we om vooroordelen te verminderen, worden cultureel sociale vaardigheden (verder) ontwikkeld en verandert de houding ten opzichte van diversiteit. Wie is die ander écht, als ik ontdek wat ik met het blote oog niet kan zien?

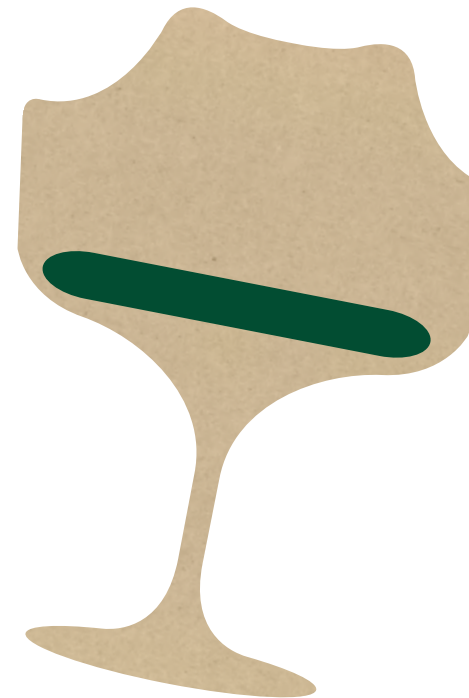
Als school stel je de vraag: hoe komen onze studenten in contact met de ander? Wij hebben ons in de vormgeving van het experiment gebaseerd op de contact theory en compositionele diversiteit. Onderzoek laat zien dat een positievere houding ten opzichte van diversiteit wordt bereikt door bewustwording over en begrip van bestaande verschillen. Ieders kennis over en ervaringen met diversiteit groeit naarmate je vaker in contact komt met mensen die anders zijn dan jij zelf. Voor het veranderen van hoe we elkaar zien, is het deactiveren van stereotypen voorwaardelijk. Hoe helpen we elkaar begrijpen en onderzoeken hoe impliciete culturele aannames en blinde vlekken onze perspectieven beïnvloeden? Formele kennis, die je bijvoorbeeld via een project over interculturele communicatie kunt opdoen, volstaat niet. Je moet elkaar regelmatig tegen het lijf lopen, interactie met elkaar hebben en op zoek kunnen gaan naar wat je met de ander deelt. Onze sociabiliteit is onze menselijkheid.

Suggesties voor een integrale aanpak

Het bevorderen van omgaan met diversiteit vindt plaats op verschillende niveaus. Het betreft bijvoorbeeld het bieden van mogelijkheden om te leren over de kansen en mogelijkheden van diversiteit. Wordt er in keuzedelen of projecten aandacht besteed aan etnische of raciale verschillen? Als je jouw houding ten opzichte van anderen wilt veranderen zal je moeten gaan ontdekken wie die ander kan zijn.

Binnen de school heerst een sociaal systeem. Als je dit systeem inclusiever wilt maken, zal je in je onderwijsaanbod mogelijkheden moeten bieden om te werken met en te leren van diverse groepen mensen. Diversiteit in het curriculum gaat praktisch gezien over de mate waarin studenten kansen krijgen om kennis te nemen van en ervaringen op te doen met mensen die verschillen van hen zelf. Dat betekent ook dat maatschappelijke ongelijkheid op school niet gereproduceerd moet worden. Heeft iedere student of medewerker bijvoorbeeld toegang tot dezelfde middelen (denk aan een werkende laptop, of een rustige thuiswerkplek)?

Daarnaast is het belangrijk dat kritische denkvaardigheden worden ontwikkeld en dat voorbeelden in het onderwijs vanuit verschillende culturen komen. Wie zijn je inspiratiebronnen en welke voorbeelden stel je tentoon?

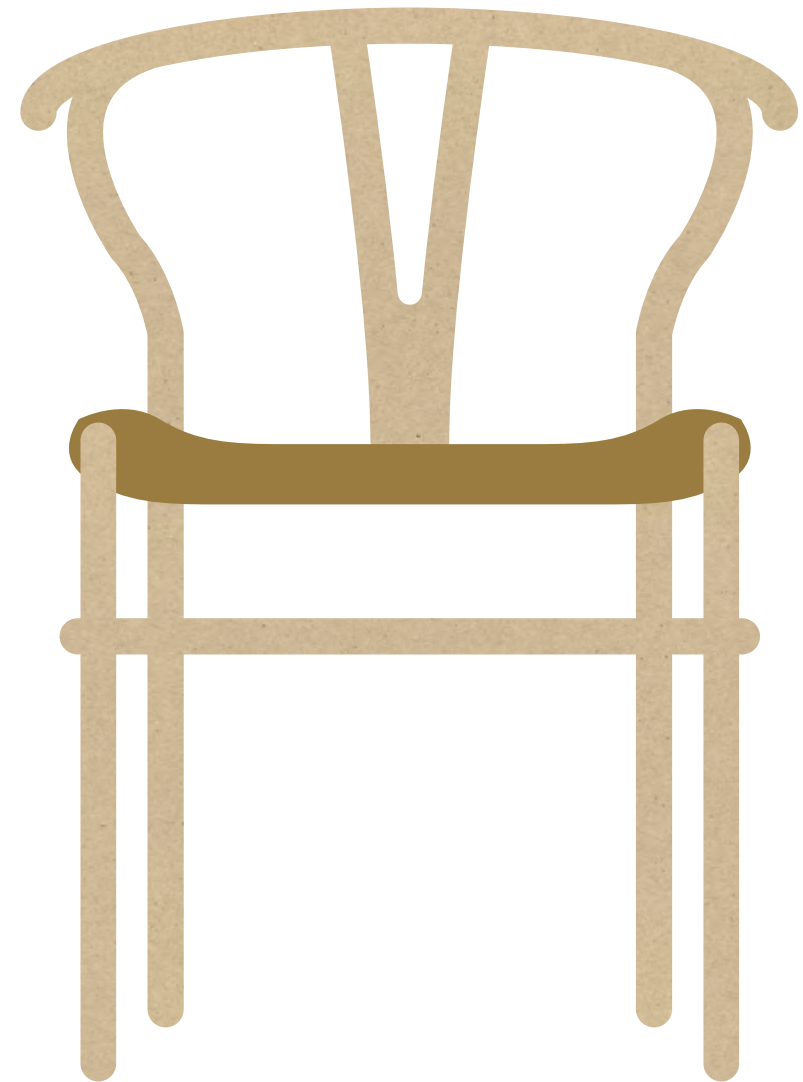

3.

Werkvormen

Dit hoofdstuk bevat werkvormen die zijn ontwikkeld in samenwerking met studenten en docenten. De werkvormen kunnen direct gebruikt worden of zijn geschikt om variaties op te maken. Er worden variatiemogelijkheden aangereikt maar je bent ook uitgenodigd om zelf variaties aan te brengen. Je kunt tevens zelf de afweging maken of je losse werkvormen inzet, of dat je een combinatie van werkvormen toepast. De werkvormen zijn geïnspireerd op de ontwerpprincipes die eerder in dit document beschreven staan.

De werkvormen variëren in lengte van een kwartier, een lesuur tot een dag(deel). Elke werkvorm bevat een inleiding voor de docent, een opdrachtbeschrijving voor studenten, enkele reflectie- en gevoelsvragen om de werkvorm achteraf te bespreken en verdere aandachtspunten voor de docent.

Werkvorm 1:

Kamer- bezoeken

Deze werkvorm geeft inzicht in verschillen tussen mensen, door iedereen een eigen kamer te laten inrichten én die vervolgens van elkaar te bekijken. Door dit (fysiek) te doen, ervaren studenten waar hun eigen voorkeuren en wensen uit bestaan en wat dit ons kan vertellen over jezelf en de ander.

Het is van toegevoegde waarde wanneer dit écht uitgevoerd kan worden. Bijvoorbeeld op een externe locatie of in een grote ruimte waarin ieder een eigen deel krijgt om in te richten. Indien dit niet mogelijk is vindt u onder het kopje 'Vertaling naar de context van onderwijs' variatie mogelijkheden.

⌚ 2 – 4 uur

Doel

- Studenten illustreren wie zij zijn en wat hen kenmerkt door het inrichten van 'hun kamer'.
- Studenten relateren 'kamerindelingen' aan anderen op basis van attributen die zichtbaar zijn.
- Studenten beargumenteren waarom ze denken dat een specifieke kamer bij een specifiek individu hoort.
- Studenten evalueren gezamenlijk hun afwegingen.

Zie
Ontwerpprincipe

1 Diapaxis
voor dialoog

Via bovenstaande doelen beogen we dat studenten iets van zichzelf laten zien, nieuwsgierig naar de ander worden en op een luchtige manier geconfronteerd worden met hun eigen vooroordelen of hokjesdenken bij het verbinden van attributen aan 'type' mensen.

Opdrachtbeschrijving voor studenten

Neem spullen mee naar school waarmee je een idee geeft hoe jouw kamer is ingericht of hoe jij de ruimte zou inrichten. Let op! Jullie mogen van elkaar niet weten wie welke kamer heeft en wie welke spullen mee heeft. Laat zien wie je bent door enkele kenmerkende spullen mee te nemen zoals een boek, een poster, kleding, et cetera. Je kan denken aan spullen die iets laten zien over:

- Hobby's
- Van wie of wat je fan bent
- Of je gelovig bent
- Heb je specifieke (culturele) kenmerken in je kamer?
 - > een afbeelding
 - > een familiefoto
 - > een voorwerp
 - > posters (van sterren, sportteams, et cetera)
 - > specifieke kleding
 - > gadgets
 - > kenmerkende items
 - > je muzieksmaak (bijvoorbeeld een playlist die op staat)
 - > een belangrijk of gewoon mooi boek

Start

Richt in een half uur je eigen kamer in zoals jij je daar prettig bij voelt. Jullie mogen van elkaar niet weten wie welke kamer heeft en wie welke spullen mee heeft. Zorg dat je dus zelf niet zichtbaar bent op je attributen (bijv. op foto's).

Vervolg

Nu bezoeken jullie elkaars kamers en maken hardop een profielschets bij wie jullie denken dat de kamer hoort. Let op: het kan zijn dat je langs je eigen kamer komt. Verraad jezelf niet, maar beschrijf eventueel een paar dingen over jezelf.

Voor de docent: in de bijlage is een format opgenomen wat u kunt gebruiken maar u kunt hier natuurlijk van afwijken. Houd er rekening mee dat er persoonlijke spullen liggen op de kamers. Indien u het nodig acht, omwille van de veiligheid, stuur dan een docent of onderwijsassistent mee met een dubbelrol als deelnemer en supervisor. Indien er teveel kamers zijn om allemaal te bezoeken kunt u de 'kamers' (random) verdelen over de groepjes.

Afronden

Na de kamerbezoeken komt iedereen bij elkaar en wordt gezamenlijk de kamerindeling gemaakt. We komen samen in 'de gezamenlijke woonkamer'. De kamerbezoekopdracht krijgt een vervolg. Bedenk met je groepje wie de 'eigenaar' is van de kamer die je bezocht hebt. Licht in één of twee zinnen toe waarom je dit denkt. Nadat dit gedaan is maken de echte eigenaren van de kamers zich kenbaar en vertellen zij kort wat ze hebben willen laten zien met de inrichting van hun kamer.

Voor de docent: probeer diepgang aan te brengen in het gesprek. Laat studenten ook aangeven of ze iets verrassends vonden, of iets ze nieuwsgierig heeft gemaakt, of dingen onbekend voor ze waren, et cetera.

Reflectievragen

- Hoe was het om jouw eigen kamer in te richten? Welke keuzes heb je daarbij gemaakt? Waarom?
- Welke (soort) items vertellen je het meest over iemand? Wat vertellen ze je?
- Wat valt jullie op in de manier waarop anderen hun kamer inrichten?
- Hoe kijk je terug op de afwegingen die gemaakt zijn bij het koppelen van personen aan kamers op basis van spullen?
- Welke verrassende dingen ben je tegengekomen?
- Wat heeft je nieuwsgierigheid gewekt? Hoe zou je hier een vervolg aan willen en kunnen geven?

Gevoelsvragen

- Waar was je verbaasd over?
- Wat roept deze werkvorm bij je op?
- Welke emoties maakt deze werkvorm bij je los?
- Ervaar je een fysieke reactie vooraf, tijdens of na deze werkvorm?

Specifieke aanwijzingen voor de docent

Geef de opdrachtbeschrijving als huiswerkdraught mee. De volgende punten zijn van belang om in de gaten te houden tijdens de uitvoering:

- Elke kamer nummeren: random een ‘lootje’ trekken en niet delen met elkaar.
- 1 voor 1 mogen ze naar hun kamer om deze in te richten.
- Indien je gebruik maakt van daadwerkelijke kamers zijn deuren altijd dicht (wijs studenten erop dat ze hun deur dicht doen als ze klaar zijn).
- De kamerbezoeken kun je in groepjes laten plaatsvinden, zodat studenten samen de kamers langs gaan en daarna met elkaar kunnen overleggen door wie zij denken dat de kamer is ingericht.

Variaties in de onderwijscontext

We kunnen ons goed voorstellen dat het inrichten van een kamer abstract klinkt in de onderwijssetting. In dit geval kan je ook denken aan een opdracht in het kader van het inrichten van een ideale studeerplek (door een tafel in te laten richten) of van een eigen kamer als je op jezelf gaat wonen. Je kan ook denken aan het benutten van een grote ruimte waarin iedereen (net als op de Vrijmarkt met Koningsdag) een eigen zone mag inrichten waarin diegene zich thuis voelt. Daarnaast zijn er (gratis) online programma’s waarmee huizen kunnen worden ingericht, zie hiervoor bijvoorbeeld:

→ <https://makeover.nl/inspiratie/inrichting/woonkamer/inrichten-woonkamer-met-online-programma>

Zorg er dan ook voor dat (bijvoorbeeld op een persoonlijke ‘Padlet’) nog persoonlijke items kunnen worden gedeeld. Er zijn ook nog variaties te maken, door bijvoorbeeld studenten een moodboard te laten maken van een voor hen gewenste kamerinrichting. Daarnaast kan een (fictieve) opdracht zijn dat je 24 vierkante meter krijgt en dat je middels opdrachten de kamer inricht; vloer, kasten, wanden, geluid, beeld enz. En dat voor een bepaald bedrag (je krijgt bijvoorbeeld denkbeeldig €750 om de kamer naar je zin in te richten).

Bijlage:

Kamer bezoeken

Profielschets op basis van de kamer

Je loopt samen met een aantal anderen langs ongeveer vijf kamers. De opdracht is om op basis van wat jullie zien in de kamer zoveel mogelijk kenmerken/eigenschappen/gegevens van iemand op te schrijven. Hoe denk je dat iemand eruit ziet? Waar denk je dat iemand vandaan komt? Wat denk je dat zijn/haar hobby’s zijn? Zie je kenmerken van een opleiding of (bij)baan? Vul het in!

Deze persoon houdt van (type muziek, snoep, hobby’s, enzovoort) en dat denken we omdat:

Kamernummer:

Komt van: Klas X / Klas Y /
Opleiding 1 / Opleiding 2 /
School A / School B / et cetera

Dat denken we omdat:

Verder viel dit ons ook nog op in de kamer:

Deze persoon doet de volgende opleiding of heeft de volgende (bij)baan en dat denken we omdat:

Op basis van wat we hebben gezien in de kamer zouden we deze persoon als volgt beschrijven:

Werkvorm 2:

Een levensechte vraag

Deze werkvorm daagt studenten uit om samen iets te maken en gezamenlijk aan de slag gaan met een vraagstuk dat écht in de samenleving of hun omgeving speelt. Het doel is dat studenten met hun groep iets opleveren waar ze zich allemaal in kunnen vinden. Door dit te doen ervaren studenten hoe het is om elkaars kwaliteiten te benutten en samen aan iets te werken vanuit 'de gezamenlijke woonkamer'. Een voorbeeld van zo'n 'levensechte vraag' is: hoe kunnen we de faciliteiten van een (leegstaande) sportlocatie/kerk/ buurthuis inzetten om probleem X op te lossen? Of: hoe kunnen we ouderen die zich eenzaam helpen als maatschappij/ school/groep helpen? Of: hoe bereiken we jongeren over de dreiging van water voor onze samenleving? Door bijvoorbeeld deze website te delen: Woon jij in een risicogebied? | Overstroom ik?

Om een nog concreter beeld te geven van de mogelijkheden hebben we hier de opdrachtbeschrijving bij het vraagstuk met betrekking tot de dreiging van water voor onze samenleving opgenomen: maak

een communicatiecampagne om te zorgen dat 'water' door een grotere groep mensen als belangrijk (en misschien ook wel leuk) wordt gezien. Zorg dat het in ieder geval de lokale bewoners aanspreekt, en misschien ook wel andere doelgroepen die jullie hiermee willen bereiken.

En hier voor de eenzame ouderen: initieer activiteiten (die het Nationaal Ouderenfonds zo in hun aanbod kunnen opnemen) voor eenzame ouderen.

Een introductie op het onderwerp is hierbij van belang. Binnen deze werkvorm is het van toegevoegde waarde wanneer een échte gast met een écht probleem uitgenodigd wordt met de vraag om een oplossing te bedenken. Denk hierbij bijvoorbeeld aan iemand van Waterschappen (met het bereiken van jongeren over overstromingsgevaar) of een werknemer van het Nationaal Ouderenfonds (over eenzame ouderen).

4 – 8 uur

Doel

- Studenten leveren een bijdrage aan de in hun ogen beste oplossing van een (maatschappelijk) vraagstuk.
- Studenten komen samen tot een unieke en originele oplossing door de kracht van diversiteit in hun groep te benutten.
- Studenten adviseren de (fictieve) opdrachtgever met een passende oplossing.
- Studenten evalueren gezamenlijk hun afwegingen.

Via bovenstaande doelen beogen we dat studenten tijdens de samenwerking ervaren dat je meer met de ander overeenkomstig hebt dan je op het eerste oog denkt, dat je gebaat bent bij verschillen die elkaar in het samenwerken aanvullen. Zo krijgen onderlinge verschillen een andere lading.

Opdrachtbeschrijving voor studenten

Er is een probleem, vraagstuk of uitdaging ingebracht waarbij een appèl op jullie als studenten is gedaan. Iets waarbij we jullie ondersteuning op prijs stellen.

Jullie zijn gevraagd met oplossingen te komen. Zet daarbij jullie kennis, vaardigheden maar ook overeenkomsten en verschillen in. Jullie gaan samen iets maken om een invulling te geven aan dit vraagstuk.

Jullie kunnen kiezen uit onderstaande vormen maar mogen ook kiezen voor een eigen invulling, met de beperking dat de (eind)presentatietijd 10-15 minuten is.

1. Werk het probleem en de oplossing uit in een filmscenario. Bijvoorbeeld: wat gebeurt er als de dijken doorbreken? Of: wat zijn de gevolgen van eenzaamheid voor ouderen?
2. Door middel van storytelling wordt een sprookjes script uitgewerkt en bij oplevering levendig verteld/voorgelezen/uitgevoerd. (zie bijlage voor een voorbeeld)
3. Maak een kunstwerk/schilderij met elementen uit de omgeving waarmee je allerlei mensen weet te 'triggeren' om te komen en zo aandacht te genereren voor het vraagstuk.
4. Een levendige podcast waarin allerlei perspectieven aan bod komen.

Denk na over:

- Wie in je omgeving kan je benutten om dit vraagstuk op te pakken? Welke perspectieven wil je allemaal betrekken? Kan je bellen met thuis, vrienden, anders?
- Hoe zorgen we voor ruimte voor iedereen? Hoeveel individuele inbreng? Laat bijvoorbeeld eerst iedereen leegschrijven wat er in hen opkomt..
- Hoe gaan jullie ieders talenten benutten?
- Hoe gaan jullie elkaars verschillen benutten?

Reflectievragen

- Wat hebben jullie van elkaar geleerd tijdens het maken van de oplossing voor het vraagstuk?
- Welke afspraken werden er expliciet gemaakt? Welke normen ontstonden er gedurende het samenwerken (impliciet)?
- Wat heb je ontdekt over waar jij goed in bent? Wat hebben jullie als groep goed samen gedaan?

Zie
Ontwerpprincipe

1

Diapaxis
voor dialoog

3

Jezelf, de ander,
de wereld

Gevoelsvragen

- Waar baalde je van?
- Wat voelde je en sprak je niet uit?
- Hoe was het voor jou om hieraan mee te doen?

Aanwijzingen voor de docent

Vooraf

Nodig iemand uit met een écht probleem wat aansluit op bijvoorbeeld de opleidingscontext waarin de studenten zich bevinden óf wat aansluit op de belevingswereld van jouw studenten. Bedenk samen met deze gast een heldere vraagstelling. Vraag deze gast ook om aanwezig te zijn bij de ‘presentatie’ van de oplossing(en). Je kunt iemand uitnodigen een vraagstuk te komen presenteren maar je kunt studenten ook van te voren vragen na te denken over een vraagstuk dat speelt in hun omgeving. Een ‘minitraining’ brainstormen kan een verrijking zijn voor het succes van deze opdracht.

Start

Studenten gaan werken aan een oplossing/ antwoord op het levensechte vraagstuk! Je kunt eventueel zorgen voor handvatten in werkvormen waarmee de groepen aan de slag gaan (zie hiervoor ook de bijlage) maar hen de ruimte geven om vormvrij iets te maken kan ook. Maak duidelijk dat de inbrenger van het probleem ook echt aanwezig is bij de presentatie van de oplossingen en de ideeën zelfs in de praktijk zou kunnen brengen.

Tijdens

Zorg ervoor dat iedereen ruimte krijgt om zijn/haar inbreng te hebben in de groep. Een mogelijkheid is om vooraf iedereen specifieke rollen te geven in de samenwerking. Dit is een manier om reeds bestaande

patronen en rolverwachtingen te doorbreken. Deel daarnaast ook enkele ‘basisregels’ uit voor de samenwerking. We doen hier enkele suggesties:

- Er is individuele input, ieders mening telt en wordt serieus genomen
- ‘Ja, en...’ in plaats van ‘Ja, maar...’
- Ieder idee is een goed idee
- Genereer eerst zo veel mogelijk ideeën
- Van de hak op de tak is juist goed
- Lift mee op andermans ideeën
- Ideeën zijn/worden een groepsinspanning

Afronden

Neem uitgebreid de tijd om ieders oplossing/antwoord/uitwerking aan bod te laten komen. Zoom daarna vooral in op het proces, betrek hierin de reflectievragen. Laat de studenten verkennen wat ze van, over en met anderen hebben geleerd. Waar heeft het samenwerken toe geleid?

Variaties in de onderwijscontext

Indien het niet lukt een echte gast te vinden, laat studenten dan in de voorbereiding maatschappelijke of individuele problemen inbrengen waar ze graag een oplossing voor willen zien. Inventariseer deze en kijk welke het meest passen binnen de context van deze werkvorm en zet studenten vervolgens aan het werk met de vraagstukken. Een andere mogelijkheid is dat studenten een oplossing bedenken voor iets dat speelt in de school, binnen het opleidings-team en/of bijvoorbeeld uit een JOB-enquête is gekomen. Zorg ervoor dat er ruimte is om vervolgens ook daadwerkelijk iets te doen met de aangedragen oplossingen.

Bijlage:

Challenge sprookjes-scenario

Jullie hebben zojuist een vraag voorgelegd gekregen. Water speelt voor zowel Friesland/Urk als Rotterdam een belangrijke maar toch onbekende rol. Het wordt steeds meer een issue om allerlei redenen. Daar mag wel meer aandacht voor zijn.

De opdracht luidt:

Maak een communicatiecampagne op basis van de volgende vraag: hoe brengen we water (en de gevaren er omheen) onder de aandacht van een breed en divers publiek, hoe maken we er een trending topic van? Zorg dat het in ieder geval mensen uit jouw omgeving aanspreekt, en misschien lukt het zelfs wel dit ook voor andere doelgroepen te doen. Bevraag daarvoor elkaar en betrek ook familie en/of vrienden hierbij!

Optie 2: Door middel van storytelling wordt een sprookjes script uitgewerkt en bij oplevering uitgevoerd

Begin met het verzinnen van een korte slotscene, met in gedachten de opbrengst voor de hoofdvraag: Hoe brengen we water (en de gevaren er omheen) onder de aandacht van een breed en divers publiek, hoe maken we er een trending topic van? Hoe zorgen we ervoor dat POORTZADIA en POORTZODIO meer aandacht hebben voor leven met en rondom water? Gebruik de printversie van het onvoltooide script Vanuit de slotscene wordt het verhaal verder uitgewerkt...

Scene 1:

Verteller: er was eens...

Grote blijde groep inwoners van POORTZADIA, echte liefhebbers van water, ze high-fiven etc., vervolgens komen POORTZADIA en POORTZODIO in beeld

Scene 2:

P & P ontmoeten de wijze fee (iemand met wijze inzichten, wat zeggen familieleden, vrienden et cetera tegen de aanwezige studenten waar zij aan denken als oplossing?), bij het gele pad op weg naar hun watergeluk...

Scene 3:

Confrontatie met monsters... welke ‘beren’ op de weg zien we om het watergeluk te vinden? Welke mogelijke factoren houden je tegen? En wat zou hierop een goede reactie kunnen zijn van POORTZADIA en POORTZODIO om deze monsters te verslaan?

Scene 4:

Ze spetterden nog lang en gelukkig...

Werkvorm 3:

Human Bingo

Deze werkvorm dwingt tot vragen stellen (ook aan 'onbekenden') met de mogelijkheid om daarna het gesprek verder te voeren. Iedereen krijgt een bingokaart met vragen over identiteit. Een zogenaamde "WHO = WHO". Hierin kan je een keuze maken of de focus ligt op gezamenlijkheid en/of verschillen.

De vragen zijn bijvoorbeeld: 'Wie kan er op zijn handen staan?'; 'Wie komt er uit hetzelfde geboortjaar als jij?'; 'Wij kijken graag naar dezelfde serie, namelijk...'. Je kan ook denken aan vragen die directer gericht zijn op thema's uit het Examen- en kwalificatiebesluit beroepsopleidingen op het gebied van diversiteit en inclusie (over gender, etniciteit, religie en seksualiteit). Dit is echter afhankelijk van de veiligheid in de groep en de groepsvormingsfase waarin zij zich bevinden. Zie voor een voorbeeld van een bingokaart de bijlage. Deze tegels zijn naar eigen inzicht te wijzigen.

⌚ 15 – 60 minuten

Doel

- Studenten ontdekken (verrassende) overeenkomsten en/of verschillen, op een speelse en informele manier.

Via bovenstaande doel beogen we dat studenten leren dat ze op een laagdrempelige manier dingen over anderen te weten kunnen komen die verrassend en verhelderend kunnen zijn. Daarnaast leren studenten verrassende dingen van en over elkaar die mogelijk vooroordelen ontcrachten.

Opdrachtbeschrijving voor studenten

Je krijgt een bingokaart. Aan jou de taak om deze bingokaart vol te krijgen. Hiervoor zul je in gesprek moeten met mede studenten. Noteer de naam op de tegel die overeenkomt. Je mag een naam maar één keer gebruiken.

Om dit te bereiken moet je in de groep een ander gaan vinden die 'ja' kan zeggen op één van de bingovakken. Je schrijft vervolgens de naam van diegene op. Knoop eens een leuk gesprek aan over 'de tegel' waarvan de ander aangeeft dat dat voor hem/haar geldt. Ga vervolgens op zoek naar het volgende antwoord.

Zorg ervoor dat je met iedereen praat, want zo maak je jouw bingokaart vol! Wie als eerste de kaart vol heeft, heeft 'gewonnen'. Na afloop moet je bewijzen dat je niet hebt vals gespeeld

(dus bijvoorbeeld: 'wie kan er op zijn handen staan', dan moet diegene op de bingokaart bewijzen dat die dat ook kan). Degene die als eerste zijn of haar kaart vol heeft mag iets delen over de toegepaste strategie om de kaart vol te krijgen. Gebruik dit om als groep op te reflecteren. Welke kwaliteiten moet je hebben om deze strategie toe te passen? Wat is het voor- en nadeel ten opzichte van je eigen strategie?

Reflectievragen

- Hoe heb je dit aangepakt?
- Ben je begonnen bij iemand die je al kent of juist bij iemand die je niet zo goed kent?
- Over welk antwoord was je het meest verbaasd, en waarom?
- Wat heeft het je opgeleverd?

Gevoelsvragen

- Wat vond je prettig aan deze werkvorm?
- Welk gevoel roept deze werkvorm bij je op?
- Wat heb je tijdens deze werkvorm niet gezegd?
- Ervaar je een fysieke reactie vooraf, tijdens of na deze werkvorm?

Aanwijzingen voor de docent

Start

Zorg dat je de vragen baseert op specifieke eigenschappen/achtergrondkenmerken, zorg dat de kaart volgemaakt kan worden op basis van de groep die deelneemt. Bena- druk dat je maar een vakje per persoon mag gebruiken.

Tijdens

Draag er zorg voor dat iedereen ook écht iemand heeft gesproken waardoor een kenmerk op de Bingo kaart afgestreept kan worden.

Afronden

Besteed kort aandacht aan de 'winnaar'. Sta vervolgens vooral stil bij strategieën, verras- sende ontdekkingen, overeenkomsten en verschillen.

Variaties in de onderwijscontext

Je kan deze vorm zo organiseren dat studenten ook studenten uit andere groepen of docenten of mensen op straat mogen 'benutten' om hun kaart vol te krijgen. Je kunt studenten dan specifiek de opdracht meegeven dat ze er voor moeten zorgen dat er meerdere mensen uit de school (studenten, docenten, facilitair mede- werkers) een plek op hun kaart hebben.

Stimuleer studenten, ook nadat één iemand de kaart vol heeft, om hun kaart alsnog vol te krijgen. Dat kan ook in hun eigen privé context.

Daarnaast kan je dit ook online organiseren door 'random' break-out rooms aan te maken en als een soort speeddate (elke 2 minuten een nieuwe gesprekspartner) studenten aan elkaar te koppelen.

Deze werkvorm in een aangepaste versie laat zich ook lenen voor het aanboren van een diepere laag als het gaat om 'identiteit'. Bij deze variatie zullen ook de 'spelregels' ietwat moeten worden aangepast. Bijvoorbeeld doordat er drie trefwoorden over het verhaal ingevuld moeten worden. Het gaat dan niet om snelheid, maar om diepgang en creativiteit door vragen aan te reiken als:

- Waar gaat je hart sneller van kloppen?
- Welke activiteit brengt je in een flow?
- Op welk moment wil jij graag de controle houden?
- Op welk moment van de week ben je het meest ontspannen?
- Op welk moment verveelde je je?
- Wanneer wilde je het bijltje er bij neerleggen?
- Waar is jouw familie goed in?
- Waar ben je trots op?
- Wat is het mooiste dat je in je leven hebt gezien?
- Over welke sport ben je enthousiast?
- Welke boodschap geef je (later) graag door aan je kinderen?

Bijlage:

WHO's WHO BINGO

Vind in de groep deelnemers een ander die ja kan zeggen op één van de antwoorden. Schrijf zijn/haar naam op. Elke cel moet ingevuld zijn maar een naam mag maar één keer voorkomen. Wanneer je kaart vol is roep je BINGO! In de groep bespreken we de antwoorden na.

B

Ik spreek drie
verschillende talen

Naam:

Wij zijn in dezelfde
maand geboren

Naam:

Heeft meer dan
20 boeken gelezen

Naam:

I

Heeft of had
een huisdier

Naam:

Gaat graag
op stap

Naam:

Heeft meer dan
één zus of broer

Naam:

N

Houd van gamen

Naam:

WHO's
WHO
BINGO

Houdt van koken

Naam:

G

Wij kijken graag naar
dezelfde serie, namelijk:

Naam:

Heeft een
celebrity ontmoet

Naam:

Heeft een
partner

Naam:

O

Kan op zijn/haar
handen staan

Naam:

Heeft bruine
ogen

Naam:

Is niet in
Nederland geboren

Naam:

Werkvorm 4:

Moodboard maken

Deze werkvorm dient om studenten te laten verbeelden wie ze zijn en wat hen kenmerkt. Vanuit diverse achtergronden wordt aan één gezamenlijk product gewerkt. Het is een metafoor voor een 'gezamenlijke' woonkamer en daarnaast relatief makkelijk te organiseren. Iedereen is vertegenwoordigd op het moodboard zonder daarbij het geheel uit het oog te verliezen. Studenten werken samen aan een opbrengst waarin indirect diversiteit wordt benut én zichtbaar wordt gemaakt. Het vormt een mooie visuele basis voor een betekenisvol gesprek over harmonie en verschillen. Het samen werken vanuit en aan een product gekenmerkt door onderlinge verschillen, overeenkomsten kan verbinden. Daarnaast kan het 'via iets', in dit geval een moodboard, ergens over praten helpen om het minder beladen te laten zijn.

Om deze opdracht nog wat richting te geven zou je aan studenten kunnen meegeven dat het moodboards zijn waarmee ze zichzelf voorstellen als groep aan hun ouders op een voorlichtingsavond, aan hun potentiële stagebegeleiders en/of werkgevers of aan het docententeam. Een moodboard als deze kan ook worden gebruikt bij een keuzedeel als Persoonlijk Profileren.

⌚ 30 – 90 minuten

Doel

- Studenten identificeren hun eigen kenmerken, kwaliteiten en karakteristieken
- Studenten gebruiken afbeeldingen en teksten om weer te geven wie ze zijn en wat hen kenmerkt.
- Studenten relateren hun eigen inbreng ten opzichte van die van anderen en maken daarin afwegingen wat wel en wat niet op te nemen.
- Studenten construeren een gezamenlijk product waarin ze zowel individueel als gezamenlijk zijn vertegenwoordigd

Via bovenstaande doelen beogen we dat studenten tot de kern kunnen komen van wie ze (willen) zijn en dat ze tijdens de samenwerking ervaren dat je meer met de ander overeenkomstig hebt dan je op het eerste oog denkt, dat je gebaat bent bij verschillen die elkaar in het samenwerken aanvullen. Zo krijgen individuele kenmerken en onderlinge verschillen een andere lading.

Opdrachtbeschrijving voor studenten

Maak in (sub)groepen een gezamenlijk moodboard waarin jullie je allemaal vertegenwoordigd voelen. Hiermee stellen jullie je als groep voor aan ... Zorg dat je je er als individu in herkent maar zorg ook dat jullie je als groep herkennen in het gemaakte moodboard. Jullie kunnen daarbij de volgende vragen als basis nemen:

- Welke waarden zijn kenmerkend voor jullie?
- Welke hobby's hebben jullie?
- Welke idolen? Religie?
- Hoe willen jullie gezien worden?
- Waarin weten jullie elkaar te vinden?
- Waarin verschillen jullie van elkaar?
- Hoe brengen jullie dit samen?

Reflectievragen

- Hoe hebben jullie dit aangepakt?
- Welke inzichten heeft het jullie opgeleverd?
- Over welk inzicht was je het meest verbaasd, en waarom?
- Wat heb je geleerd van en over anderen?

Gevoelsvragen

- Wat heeft je het meest verbaasd aan de creaties van anderen?
- Wat roepen de gebruikte beelden van anderen bij jou op?
- Wat zou je willen delen met iemand buiten deze groep?
- Waar werd je heel blij van tijdens het maken?

Aanwijzingen voor de docent

Eventueel vooraf

Laat studenten eerst een individueel moodboard maken. Dit kan helpen om hun individuele kenmerken scherp(er) te krijgen.

Start

Zorg dat de instructie vooraf heel helder is. Het gaat hier niet om individuele delen bij elkaar. Het gaat écht om een gezamenlijk moodboard. Ze worden hiermee verleid om écht op zoek te gaan naar overeenkomsten en verschillen.

Tijdens

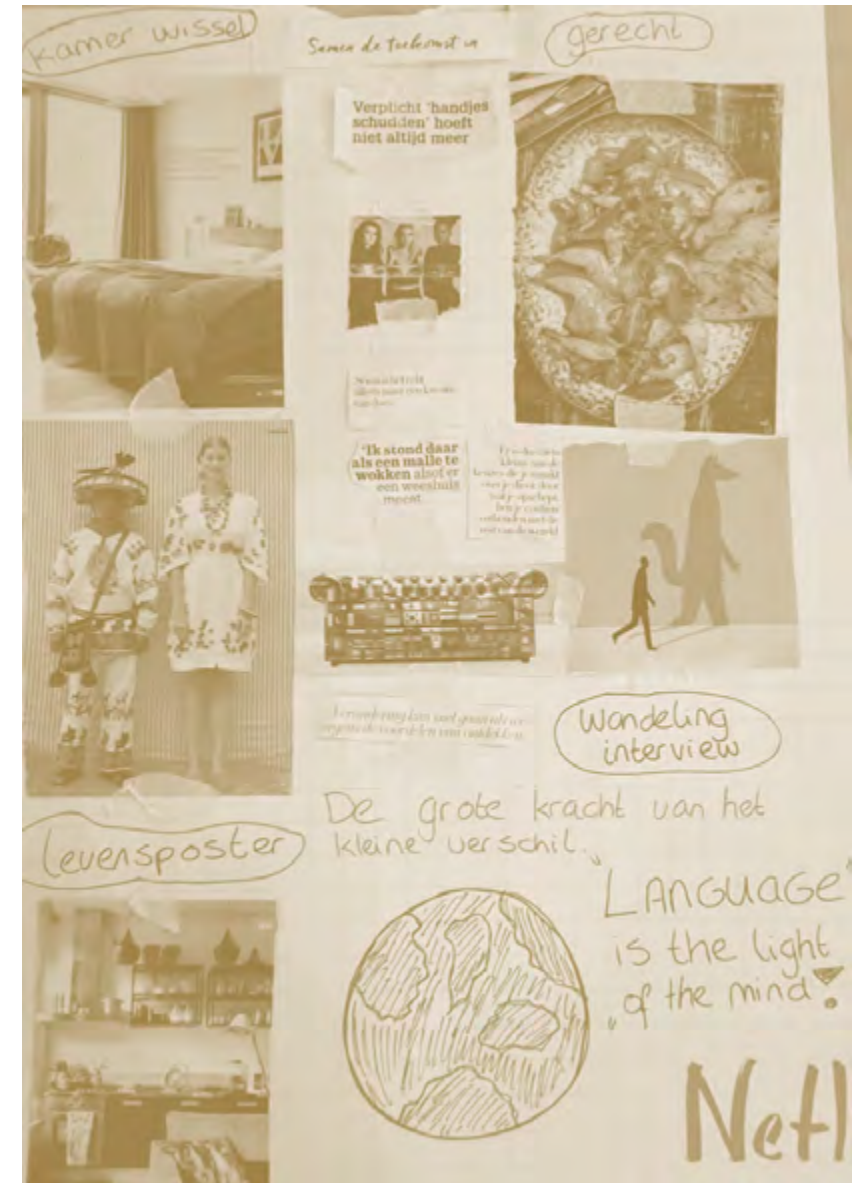
Het proces is in deze waardevoller dan het product. Faciliteer het gesprek, jaag dit eventueel aan als het niet op gang komt met thema's, gespreksonderwerpen, voorbeeldvragen, et cetera. Een gezamenlijk product is een mooie opbrengst voor meerdere doeleinden (zie inleiding) maar de kracht zit hem in de dialoog over wat zichtbaar is geworden in het product en de totstandkoming hiervan.

Afronden

Wissel de moodboards uit, bijvoorbeeld door een korte presentatie/toelichting te laten geven. Laat hierin alle groepjes elk moodboard langs gaan. Lukt het de groep ook nog om één gezamenlijk moodboard als groep te maken?

Variaties in de onderwijscontext

Het is ook mogelijk om studenten moodboards te laten maken over hun familie of vrienden. Een andere aansprekende opdracht kan zijn om een moodboard te maken over het docententeam. Studenten krijgen dan de ruimte om overeenkomsten en verschillen tussen docenten te benoemen. Dit kan een veilige opstap zijn (om eerst anderen te mogen beschrijven) naar het maken van een moodboard over henzelf.

Werkvorm 5:

Een gezamenlijke maaltijd: maak 'eet-afspraken' — welke gewoonten zijn gebruikelijk in jouw privéleven?

Binnen deze werkvorm gaan we er vanuit dat studenten (een deel van) de eerder beschreven werkvormen al hebben uitgevoerd. Studenten hebben elkaar leren kennen, met elkaar samengewerkt aan een gemeenschappelijk doel, met elkaar taken verdeeld et cetera.

Dat hebben ze samen gedaan en toch zijn ze allemaal anders. Hoe kijken ze naar hun gezamenlijke kracht? Welke overeenkomsten en verschillen zijn van toegevoegde waarde geweest?

Studenten brengen dit samen in een gezamenlijke maaltijd waarover afspraken worden gemaakt. Met elkaar werken aan een eetgelegenheid brengt ook weer specifieke (culturele) overeenkomsten en verschillen aan het licht.

⌚ 4 – 8 uur

Doel

- Studenten leren elkaars eetgewoonten kennen.
- Studenten kunnen zich verplaatsen in anderen aan de hand van gewoontes rondom eten.

Via bovenstaande doelen beogen we dat studenten zich beter leren verplaatsen in anderen en zich willen verdiepen in gewoonten van anderen. Zo krijgen onderlinge verschillen via iets wat we allemaal doen, eten, een andere lading.

Opdrachtbeschrijving voor studenten

Morgen (of volgende week of einde van de periode of ...) hebben jullie een gezamenlijke maaltijd om iets te vieren, waarin jullie zelf verantwoordelijk zijn voor de organisatie. Jullie zijn samen verantwoordelijk voor het menu, het inrichten van de ruimte, de aankleding, borden en bestek, muziek, buffettafel, et cetera. Daarnaast maken jullie afspraken over (gedrags)regels, etiquette, lunchafspraken... Welke gewoontes kent iedereen voor en tijdens het eten? Wat past aan gewoonten of tradities bij de gerechten die jullie hebben gekozen? Welke gewoonten of tradities rondom het eten hanteren jullie thuis? Welke afspraken maken jullie hierover met elkaar?

Reflectievragen

- Welke keuzes hebben jullie gemaakt en waarom? In hoeverre is het gelukt om met ieders gewoontes rekening te houden?
- Welke inzichten heb je opgedaan?
- Wat heeft je het meest verbaasd, en waarom?
- Wat heeft het je opgeleverd?

Gevoelsvragen

- Welke eetgewoonte zou je graag overnemen van een ander?
- Op welke eetgewoonte ben je heel trots, en waarom voel je dat zo?
- Wat vond je lastig om te delen tijdens deze werkvorm?

Aanwijzingen voor de docent

Het gaat hier om twee dingen: (1) een gezamenlijk georganiseerde maaltijd, (2) afspraken rondom het eten. Het eerste is organisatorisch en logistiek van aard. Laat de regie zoveel mogelijk bij de studenten. Maak eventueel een lijstje, als zijnde 'checklist' met dingen die nodig zijn om een maaltijd georganiseerd te krijgen zoals aantal borden en bestek, drinken, aantal gerechten, et cetera. Het is mooi als het lukt om een menu samen te stellen waar gerechten uit verschillende culturen op staan. Het maken van afspraken is hierin de kern.

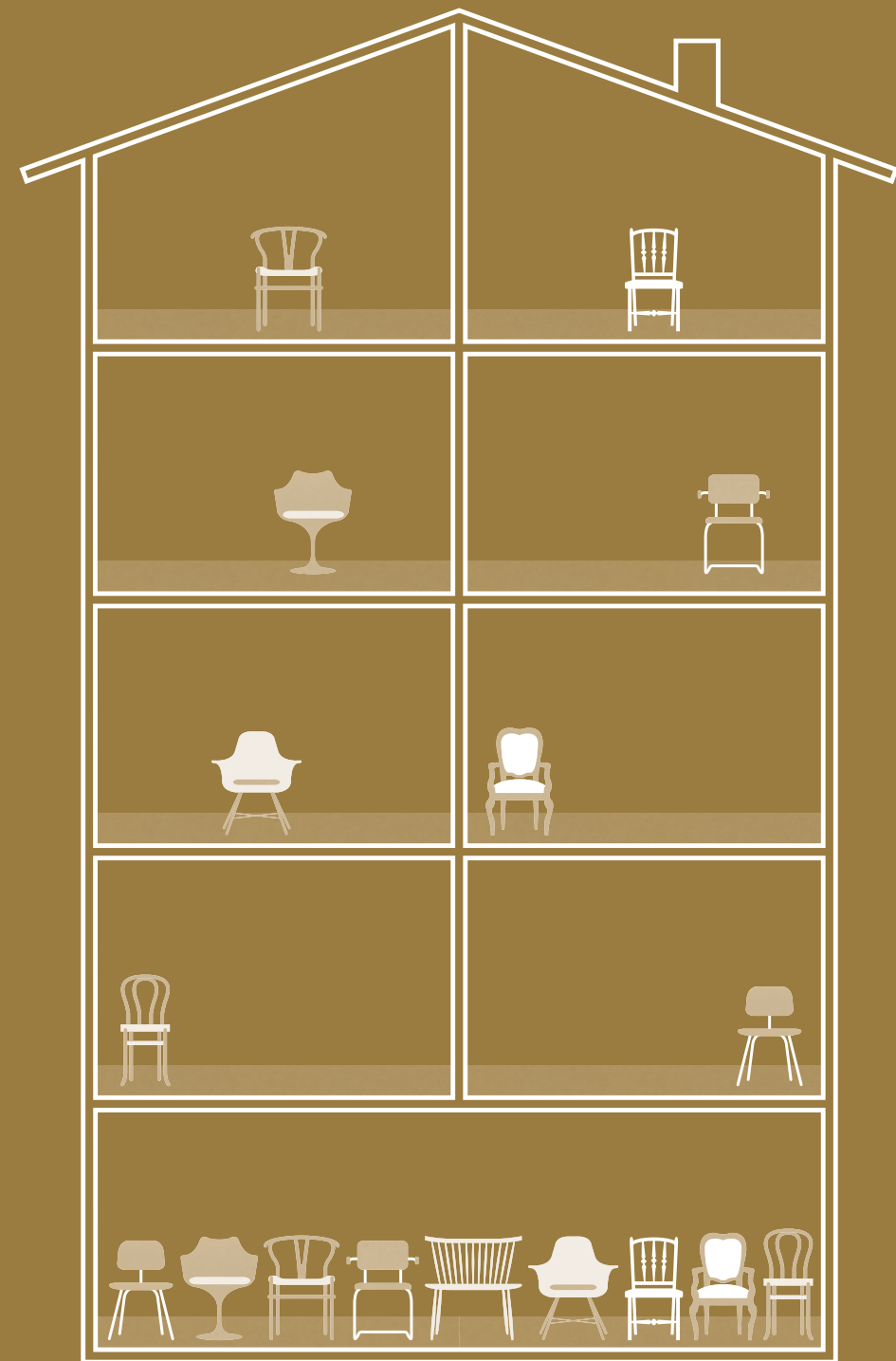
Elkaars gewoonten en rituelen leren kennen rondom eten is een mooie opbrengst van deze werkvorm. Zorg dat studenten (denk)tijd krijgen om hun eigen gewoonten te achterhalen en te noteren. Denk hierbij aan bidden voor het eten, handen wassen voor het eten, volgorde van opscheppen/beginnen, wie kookt(e) er bij jullie thuis, et cetera. Daarnaast is het van belang om met elkaar afwegingen te maken. Denk hierbij aan afwegingen als dat een kenmerkend gerecht voor iemand varkensvlees bevat maar niet iedereen uit de groep (varkens)vlees eet, hoe gaan jullie hier als groep mee om?

Afronden

Gebruik met elkaar de maaltijd. Maak er iets feestelijks van. Kom vervolgens een bijeenkomst later terug op het proces. Laat studenten uitgebreid reflecteren op de samenwerking én op de tradities en gewoonten die ze hebben leren kennen.

Variaties in de onderwijscontext

Je kan de maaltijd zo groot en klein maken als je wil. Andere mogelijkheden zijn het organiseren van een diner waarbij studenten ook familie en/of vrienden mogen uitnodigen. Het organiseren van een diner met alle docenten is ook een optie. Zorg in ieder geval dat er aandacht is voor tradities en gewoonten. Werken met aankleding en bijvoorbeeld muziek kunnen hier aan bijdragen. Een mooie opbrengst zou nog het maken van een gezamenlijk receptenboek kunnen zijn waarin alle gerechten inclusief het bijbehorende 'verhaal' een plek hebben.

Werkvorm 6:

Woonkamer-/ groepsafspraken

Binnen deze werkvorm gaan we er vanuit dat studenten (een deel van) de eerder beschreven werkvormen al hebben uitgevoerd. Studenten hebben elkaar leren kennen, met elkaar samengewerkt aan een gemeenschappelijk doel, met elkaar taken verdeeld et cetera. Alles wat studenten hebben geleerd van, met en over elkaar wordt samengebracht tot afspraken als groep. Nu de studenten meer over elkaar te weten zijn gekomen lukt het als het goed is ook om met elkaar tot consensus te komen over hoe ze als groep (willen) functioneren. Hoe komen deze afspraken tot stand? Gaan ze voor democratische beslissingen? Sluiten ze compromissen? Houden ze rekening met minderheden?

⌚ 2 – 4 uur

Doel

- Studenten maken samen afspraken over hoe zij als groep willen functioneren, ze stellen hun eigen regels op.

Via bovenstaande doel beogen we dat studenten op basis van eerder ontdekte overeenkomsten en verschillen de dialoog

aan kunnen gaan over gevolgen in regels en gedragingen van deze kenmerken. Zo krijgen onderlinge verschillen een andere lading. Daarnaast boots je in een zekere zin een (versimpelde versie van een) solidaire en inclusieve democratie na.

Zie
Ontwerpprincipe

2 Vaste normen
en vrije waarden

Opdrachtbeschrijving voor studenten

Wissel uit... Als jullie nog wekenlang met elkaar in een huis (relaterend aan de slaapkamer-opdracht), in een gezamenlijke woonkamer zouden moeten doorbrengen... Welke woonkamerafspraken maken jullie dan met elkaar?

Dit is een metafoor voor jullie als groep. Welke afspraken maken jullie met elkaar nu jullie elkaar beter hebben leren kennen? Welke verschillen behouden we? Waarin zoeken we gezamenlijkheid? Sluiten we compromissen? Kiezen we (altijd) voor een meerderheid of zijn er redenen waarom we rekening houden met minderheden? Waarom?

Deel 1: Schrijf individueel uit: welke afspraken zou jij graag zien?

Deel 2: Wissel uit! Wat zien jullie allemaal aan wensen en ideeën? Hoe breng je dit samen? Hoe kom je tot afspraken? Vinden jullie dat alles wat jullie over elkaar geleerd hebben voldoende ruimte krijgt?

Deel 3: Hoe gaan jullie zorgen dat jullie je aan de afspraken houden? Hoe gaan jullie om met situaties waarin jullie je niet aan afspraken houden?

Reflectievragen

- Hoe zijn jullie keuzes tot stand gekomen?
- Kunnen jullie je allemaal vinden in de regels?

Gevoelsvragen

- Hoe voelde het om hierover in gesprek te zijn?
- Wat vond je prettig om in te brengen?
- Waarin werd je tegengehouden bij het delen van jouw wensen voor de afspraken?

Aanwijzingen voor de docent

Tijdens deel 1: Hang A3's op met mogelijke thema's waar afspraken over gemaakt worden. Je kunt daarbij denken aan waarden, maar ook aan:

- Muziek...
- Welke series/films wel/niet...
- Taken in het huis(houden)...
- Omgaan met elkaar...
- Momenten voor gebed of stilte...
- Manier van communiceren...
- In samenwerking met elkaar...
- Richting docenten...
- Richting elkaar...

Tijdens deel 2: Geef het gesprek 'de ruimte' maar zorg ook dat iedereen bij kan dragen. Faciliteer het gesprek over het maken van keuzes en het al dan niet komen tot consensus.

Tijdens deel 3: Faciliteer ook hier het gesprek. Soms zullen studenten het nodig hebben dat het gesprek op gang gebracht wordt door prikkelende vragen.

Variaties in de onderwijscontext

Deze vorm werkt het beste als het échte afspraken betreft. Een leuke oefening kan zijn om het gesprek te voeren vanuit de context waarin ze samen in een huis wonen waarin afspraken gemaakt moeten worden over schoonmaken, televisieprogramma's, muziek en ook het eten. Vanuit daar kan de vertaalslag gemaakt worden naar de groepssituatie. Deze werkvorm kunt u nog door vertalen naar het maken van afspraken op de werkvloer.

Eventueel kan bij de instructie een korte uitleg worden gegeven over solidariteit, duurzaamheid en rechtvaardigheid om vervolgens de gemaakte afspraken hieraan te 'toetsen'.

Complimentenposter

Gedurende het proces van groepsvorming komen studenten steeds meer over elkaar te weten. Door een complimentenposter voor iedereen te maken krijgen studenten gelegenheid om complimenten over en aan elkaar te geven. Dit geeft individuen ook meer inzicht in zichzelf. Deze werkvorm heeft een positieve invloed op de werkvormen die tot dusver beschreven staan. Door tussendoor 'een rondje langs de posters' te doen worden studenten gewezen op hun (rol)gedrag in de groep. Studenten worden zich bewust van hun kracht en zullen deze nog actiever inzetten.

 Continue

Doel

- Studenten waarderen verschillen door anderen te complimenteren.
- Studenten krijgen inzicht in hun eigen krachten en talenten.
- Studenten leren naar positieve aspecten van anderen te kijken en deze onder woorden te brengen.

Via bovenstaande doelen beogen we dat studenten tot de kern kunnen komen van wie ze zijn en waar hun kracht en talent ligt zodat ze dit kunnen inzetten ten behoeve van het functioneren van een grotere groep.

Opdrachtbeschrijving voor studenten

Gedurende activiteiten leren jullie elkaar, elkaars kenmerken en elkaars kwaliteiten steeds beter kennen. Iedereen krijgt een eigen persoonlijke poster waar anderen voor jou complimenten op noteren. Pak zo nu en dan een moment om elkaar te complimenteren op elkaars (eventueel online) complimentenposter! Dit mag je doen wanneer je een kracht van iemand opmerkt maar dit zal ook gebeuren op geplande momenten.

Reflectievraag

- Ben je je bewust van de kwaliteiten die je toegedicht worden?
- Hoe vond je het om complimenten te ontvangen?
- Hoe vond je het om complimenten te geven?

Gevoelsvragen

- Welk compliment zou je iedere dag wel willen krijgen?
- Van welk compliment werd je blij, of juist eerder verdrietig?
- Voel je een verschil bij jezelf of de groep tussen vooraf, tijdens en na deze werkvorm?

Aanwijzingen voor de docent

Stimuleer studenten om tussendoor complimenten te noteren als ze bij iemand een kracht of talent constateren. Las daarnaast ook specifieke momenten in om elkaar van complimenten te voorzien. Als groep een wandeling langs ieders complimentenposter werkt krachtig. Neem de tijd om met elkaar complimenten te geven, door te nemen en toe te lichten aan degenen aan wie ze gegeven zijn.

Zie de bijlage voor een voorbeeldposter.

Variaties in de onderwijscontext

De poster kan in een les, lessenreeks of heel schooljaar gevuld worden.

Bijlage:

Complimentenposter

Naam:
Onderwijsinstelling:
Opleiding:

Complimenten

Wat heb je hem/haar zien doen
wat je echt goed vond?

Wat zou je van hem/haar
kunnen/willen leren?

kenmerken

Wat heb je over hem/haar geleerd?

Wat kenmerkt hem/haar?

Hoe staat hij/zij in het leven?

Andere leuke weetjes?

4.

Nawoord

Mensen die anders
zijn dan wij zorgen
voor onze groei

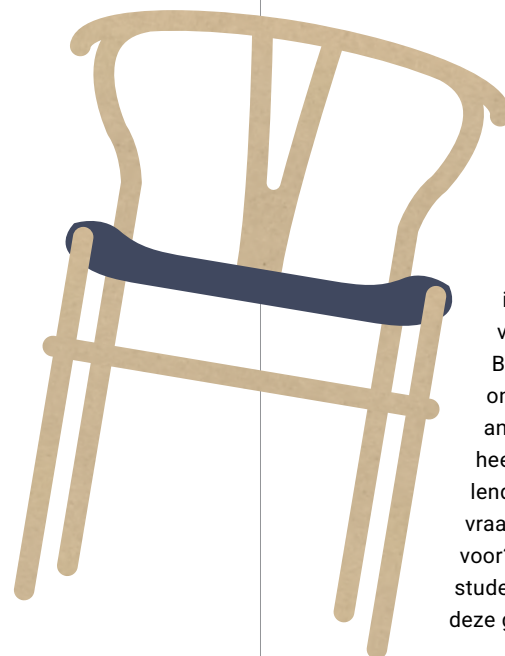
“Alleen als we iemand ontmoeten, beginnen we te communiceren en van daaruit een gemeenschappelijke wereld te construeren”

Bovenstaand citaat is van Jonathan Sacks wiens gedachtegoed in dit experiment ons vertrekpunt en grootste inspiratiebron is geweest. We zien samen leven als het bouwen aan een gemeenschap, die we voeden met de gemengde grond van onze oorsprong. Een gemeenschap die enkel onderhouden kan worden als we daar samen in investeren. Als we bereid zijn onze verschillen als geschenken mee te nemen naar de woonkamer.

Jonathan Sacks ziet een gedeelde moraal als het fundament van die woonkamer. Het is van belang om daar samen nieuwe uitgangspunten voor te creëren, vanuit gedachte “wat jou overkomt, overkomt mij.” Het verschil zien zonder onderscheid. Soms zullen we de waarde(n) van die overeenkomst moeten herontdekken. Dat is makkelijker als je elkaar niet meteen hoeft aan te kijken, maar eerst samen ergens naartoe werkt. Gaandeweg ontstaat dan de basis waarop je met elkaar in gesprek kunt over waarin je verschilt en wat dit betekent voor de toekomst samen. Je laat je

verrassen door de ander, bijvoorbeeld doordat je ervaart wat diegene toevoegt aan wat je samen maakt. Die verrassing staat symbool voor de ervaring van onszelf en ons experiment bij Netl in Kraggenburg.

Niemand kan of wil bekeken worden op een enkel uiterlijk kenmerk, waarmee mensen vaak worden gereduceerd tot één groep. Op een plek waar je samen komt, word je gedwongen om naar het individu te luisteren: wat is jouw ervaring? Waar ben je je bewust van en welke zoektocht voel je bij jezelf? Met die reflecties leer je anders te kijken en anders te denken. Over hoe wij net zo goed stereotyperende beelden in ons hoofd meenemen als we een experiment rondom ‘Diversiteit en Inclusie’ opzetten. Over hoe alle deelnemers open stonden voor elkaar, waardoor er een respectvolle, veilige maar ook ‘voorzichtige’ sfeer heerste bij Netl. Binnen die sfeer was gezonde spanning voelbaar over met wie je ging samenwerken en hoe men zou reageren op elkaar. In onze ogen is dat de basis om later met elkaar die veilige setting te

doorbreken en niet langer langs elkaar heen te leven, maar een gedeelde samenleving te ontwikkelen.

Sinds de 24-uurs is er veel gebeurd in de samenleving dat raakt aan de vraagstukken van ons experiment. Black Lives Matter-protesten stelden onze bereidheid om solidair te zijn met anderen op scherp. Ook de Coronacrisis heeft tegenstellingen tussen verschillende groepen benadrukt en roept de vraag op: waar staan we gezamenlijk voor? We zijn heel benieuwd hoe de studenten uit Urk en Rotterdam naar deze gebeurtenissen kijken.

We delen tussen generaties, tussen verschillende culturen en ieders geboortegrond niet altijd meer een collectief verleden. We kunnen wel kijken naar de toekomst die van ons is én die we samen kunnen vormgeven. Om dit te bereiken zullen we volgens Jonathan Sacks – en daar sluiten we ons bij aan – allemaal moeten veranderen. Dus, wat neem jij mee naar onze woonkamer? En als we denken dat diversiteit is wat je kunt zien, hoe voelt inclusie dan?

In ons werk in het onderwijs zien we vele kansen voor de ontmoeting met de ander en dat waar jij van verschilt. Vanuit filosofische, levensbeschouwelijke, creatieve en onderwijskundige (inspiratie)bronnen hopen we ook in de toekomst bij te dragen aan het vormgeven van de gezamenlijke woonkamer in de samenleving. We hopen dat ook u zich uitgenodigd en gesterkt voelt om daar – al dan niet met ons – invulling aan te geven!

Tara Schoemaker, Joeri Baarda & Pieter Baay
Maart 2021

De daad bij het woord
Zoals koffie bij het vuur

Het is een beetje als
Thuis komen
Maar wat doen we met die kijk
In elkaars woonkamer?
We betreden het inkijsje
Zachtjes maar grijpen het ook aan
Om te spieken waar je anders nooit
Zou komen

Inclusie gaat over op gelijke voet
Met stappen betreden
En natuurlijk
Wij stonden ervoor open
Vereerd
Vanuit het gevoel ons veilig
Te weten bij onbekenden

Hoe verzachten we
die harde verschillen?
Hoe ademen we diversiteit
voor de deur
En inclusie als die open gaat?

Want,
Met goede bedoelingen
veranderen we nog niet
De wereld.

Misschien wel onszelf
En de ander.

Laten we de beweging
van onze stappen

voortzetten.

– Tara Schoemaker (docent,
adviseur & spoken word artist)

Verwijzingen naar (onze) inspiratiebronnen

Voor wie zich verder wilt verdiepen in het gedachtegoed en de verschillende theorieën waar wij ons op gebaseerd hebben in het vormgeven van het experiment en het schrijven van deze publicatie, raden wij de volgende bronnen aan:

Jonathan Sacks – De samenleving als het landgoed met woonkamer dat we samen bouwen

▶ Youtube: Rabbi Sacks on The Home We Build Together
<https://www.youtube.com/watch?v=tzBG9AwpXYg>

📖 The Home We Build Together (2007)

📖 Moraal. Waarom we haar nodig hebben en hoe we haar kunnen vinden (2020)

Over het effect van frequent, interactioneel contact:

💻 <https://www.in-mind.org/article/inter-group-contact-theory-past-present-and-future>

Over het debat rondom vaste normen en vrije waarden in burgerschapsonderwijs:

🎧 <https://tjipcast.nl/onderwijs/is-jesse-beter-dan-thierry-burgerschapsonderwijs-is-gevaarlijk-tjipcast-082-met-marcel-schmeier/>

💻 Reactie van o.a. Daan van Riet, Expertisecentrum Kritisch Denken:
https://www.linkedin.com/posts/daanvanriet_een-reactie-op-tjip-de-jong-en-marcel-schmeier-activiteit-6690271385564143617-qUMX/

Over het aangaan van een moeilijk gesprek in de klas:

🎧 Podcast: <https://vreedzaam.libsyn.com/website/bjorn-wansink-over-lastige-onderwerpen-in-de-geschiedenisles-juli-2020> – met Bjorn Wansink in Borgers van Burgerschap

💻 Jaap Patist, Bjorn Wansink, 'Lesgeven over gevoelige onderwerpen: Het aangaan van een moeilijk gesprek in een klas': https://www.researchgate.net/publication/319392458_Les_geven_over_gevoelige_onderwerpen_het_aangaan_van_het_moeilijke_gesprek_in_de_klas

Colofon

Rotterdam ontmoet Urk:
Onderwijsexperiment over Diversiteit in het MBO

Maart 2021

Auteurs: Pieter Baay, Joeri Baarda & Tara Schoemaker
Met medewerking van: Koen Vos, Najat Ahmadi, Birgit Pfeifer, Benedicte Bombala
Vormgeving: Sanne Vos

Met dank aan de studenten en docenten van Zadkine en ROC Friese Poort: Alien, Annajo, Betul, David, Hemradj, Henk, Karlijn, Lidia, Merve, Nadia, Odesma, Shekina en Veerle.

Deze publicatie is tot stand gekomen met subsidie van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur & Wetenschap (OCW) en in samenwerking met Kennispunt MBO Burgerschap en Kennispunt MBO Gelijke Kansen, Diversiteit en Inclusie van de MBO Raad.

Deze publicatie doet verslag van het ontwerp en de 24-uurs ontmoeting tussen studenten en docenten van Zadkine en ROC Friese Poort. We stonden in de startblokken om opgedane ervaringen te gebruiken voor vervollexperimenten. Helaas stelde Corona deze plannen uit, maar nieuwe ontmoetingen gaan komen!

Het beschreven experiment en de daaruit volgende inzichten laten zien dat studenten ervoor open staan om uit de wachtkamer van de samenleving te stappen door 'anderen/onbekenden' te ontmoeten. Ze zijn bereid de uitdaging aan te gaan om samen vorm te geven aan 'een gezamenlijke woonkamer'.

